

СРПСКИ НАРОД

НЕДЕЉНИ ЛИСТ
Бр. 36—37 ГОД. II
ДВОБРОЈ 36—37
ТРОГОДИШЊИЦА ВЛАДЕ
НАРОДНОГ СПАСА
ПРИМЕРАК 12.— ДИНАРА

ТРИ ГОДИНЕ ИСТОРИЈЕ

Данас бележимо три године како генерал Недић води Србију кроз буру највећег рата у целој историји света, борећи се за њен опстанак и за живот српског народа. Три године, а чини нам се да су прошле бар три деценије...

Било је тренутака, када је изгледало да је све неповратно пропало. Да нема више наде за српски род.

Једна велика земља, која је веровала да претставља неку снагу, готово преко ноћи срушила се и разбила у парампарчад. Њене вође, које су је увукле у један непотребан рат, побегле су срамно са бојишта и из земље. Оставили су обезглављен народ да се сам сналази у тешким данима националне катастрофе.

То је било доба правога беспућа.

Наш српски народ у овом лутању често пута ишао је самом ивицом понора, у који је могао да се сурва због и најмање погрешног корака. Многи су сматрали да је то агонија смртно рањеног српског народа. Изгледало је да је судбина српског народа запечаћена за сва времена.

Али тада на замраченом и мутном српском обзору појавио се лик једнога човека. Кроз мрак и тмину, који су пали на српски народ, синио је зрак његове наде и вере у Србију. И убрзо читав сноп светлећих зракова појавио се на српском небу, побеђујући дотадањи мрак.

Славом овенчани војсковођа наднео се над судбином српског народа. И стрпљиво и неуморно прионуо је на рад, да би се спасло што се може спасти и да би се могао наставити макар како национални и државни живот.

Пре свега било је важно продужити нит прекинутог државног живота и националне историје. То је било потребно да нас не би нестало у хаосу, да нас не би прогутала тама историје. И он је зидао дело обнове у сузама свога бола и у патњи целог народа.

Цементирао га својом вером у српски народ и његовом вољом за животом. Немајући ништа сем својих десет прстију за кратко време он је успео да усред рушевина и пустоши подигне нову, скромну зграду државе, да обнови географски и политички појам Србије.

Неуморно, бдијући даноноћно кроз недаће и страдање, борећи се са заблудама и предрасудама, сузбијајући туђинску и плаћеничку пропаганду, генерал Недић радио је свој национални посао, носећи у себи визију нове Србије, лепше и праведније него скрхане Југославије.

Требало је натчовечанских напора, много мудрости, а највише стрпљења и опет стрпљења, да се обезбеди и сачува новоподигнута зграда, мала и скромна Србија, као што је била пре сто година. Да се сачува да је овако недозидану каква олуја поново не обори и сруши. Тако је ускрснула Србија из рушевина и из праха и почела да живи новим животом, очекујући од своје мудрости и памети боље дане и лепшу будућност.

Као што мајка бдије над првенцем, тако се генерал Недић старао за васкрсну Србију, бринући бригу и дању и ноћу да јој обезбеди живот. Да је очува, како би чврсто стајала на својим властитим ногама. Да је сачува од свих непријатеља, а у првом реду од страшне

црвене немани, која стално покушава да уништи српски народ.

То је историја ових три године исусовског страдања и џиновских напора да се земља очисти од рушевина и прљавштина и да се обнови. Да се ударе темељи за стварање Отаџбине поштења и рада да би Србија опет била као што је некад била, вољена од својих синова, цењена и поштована у свету.

АРМИСКИ ГЕНЕРАЛ
МИЛАН Б. НЕДИЋ
ПРЕТСЕДНИК СРПСКЕ ВЛАДЕ

Поред свију тешкоћа и неприлика и поред тога што је српски народ био избачен из тока великих светских збивања, Недићева Србија је постепено и полако враћала свој углед међу Србима и међу светом. Она је настављала традицију своје светле прошлости да буде светионик, који је осветљавао пут, којим сви Срби треба да иду. Она је сваки даном све више постајала жижа, око које се окупљају све српске снаге, које треба да се сједине, амалгамишу у једном истом осећању, у једној истој вољи.

То су историске заслуге генерала Недића. Он је за ове три године пожртвованог рада, готово ни из чега, помогнут вољом и свешћу српског народа и жртвама његових најбољих синова, обновио Србију. Иако под окупацијом, он је створио државу са свима атрибутима упркос тешких ратних прилика.

Генерал Недић у тим часовима био је пред истим задатком као Карађорђе и Кнез Милош. Требало је васкрснути Србију, требало је оживети српску мисао и створити усло-

ве за њено развијање и напредовање. Својом мудрошћу и својом енергијом, својим правилним процењивањем догађаја и разумевањем стварности, он је повратио оно, што је с луде главе изгубљено.

Србија је опет васкрснула, и добила снагу да обезбеди себи живот.

Недићева Србија савладапа је многе и многе тешкоће. Пребродила је многе и мно-

(Наставак на 2-ој страни)

ЕПОХАЛНА УРЕДБА

Данас, у време кад бележимо трогодишњицу владе Народног спаса и позитивне резултате, које је она постигла у свима областима националног живота, можемо забележити још један велики успех политике генерала Недића. Добро проучена Уредба о задругарству, којом се ударају темељи за изграђивање нове Србије, у којој ће владати поштење и правда, потписана је и ступа на снагу. Истовремено ји одобрен кредит од 100 милиона динара који треба да омогући материјалну страну овога подухвата.

На тај начин је на путу да се оствари најприснија жеља генерала Недића да задругарство дође до најпунуијег изражаја и да се почне са изграђивањем српске задружне сељачке државе, у којој ће сељак добити своје место. По његовом уверењу то је организација националног и државног живота која најбоље одговара српским традицијама и српском духу, јер се заснива и надовезује на старо српско задругарство, које је било у прошлости највећа снага српског народа и извор свију врлина.

Својим високим моралом, својом економском и социјалном организацијом задругарство је у прошлости сачувало српски народ од пропасти. Данас прилагођено условима и потребама новог времена и економске производње оно ће моћи да одигра нову улогу у животу српског народа и да му обезбеди правду, благостање и нову величину.

Тако ће правдољубље генерала Недића бити задовољено, јер је ударио темеље српске сељачке задружне државе, која треба да дође место ранијег хаотичног и неправичног уређења земље.

Сада треба свесрдно и истрајно прионути на посао и зато генерал Недић оставља у аманет новим поколењима да доврше ову његову замисао, да остваре ову основну тежњу српског народа, који је кроз векове тежио правди, једном правичном друштвеном уређењу. А то уређење биће његово својствено уређење, само његово, а не преношење и копија неког страног узора. То је најбоља залога да ће оно бити конструктивно и од највеће користи по српски народ.

Зато је ова Уредба од епохалног значаја.

»С—Н«

„СРПСКА ОМЛАДИНА ЈЕ ДАНАС СИГУРНО И ЧВРСТО ВОЂЕНА“

Задаци пред којима се Министарство просвете и вера налазило за ове три године били су разноврсни. Пре свега морала се извршити ревизија затеченог стања, које је наметало хитно уклањање извесних штетних појава у нашој просвети. Ово је повлачило за собом потребу неодложних и коренитих реформи, за којима се одавно осећала потреба, а којима се из разних узрока дотле није приступало.

I ОСНОВНА ВАСПИТНА НАЧЕЛА

Ратно време наметнуло је исто тако извесне мере трајног или пролазног карактера, које су се морале донети, ако се желело васпитање и образовање наше омладине, макар и под најтежим приликама и условима.

У васпитном погледу заузело се следеће начелно становиште и предузете следеће мере:

а) Српска се омладина мора васпитавати у националном духу, у духу наших народних традиција. Отуда су, поред осталог, заведена Српска ђачка посела, на којима је негована рецитација родољубивих песама, наши позоришни комади, народна песма и игра. Фолклорне групе имале су притом нарочитог успеха.

б) Верском васпитању, као основи нематеријалистичког схватања света и живота, мора се обратити нарочита пажња. Услед тога је настава из веронауке уведена и у школе у којима дотле није постојала; наредно је редовно похађање цркве, као и оснивање ђачких црквених хорова.

в) Контрола над животом и радом омладине мора се појачати стварањем што тешње сарадње дома и школе, како би оба васпитна фактора деловала складно и у истој смери. Отуда је наредно оснивање заједница дома и школе, што је имало нарочито благотворан утицај при стварању ђачких кухиња, у којима су се исхрањивали сиромашни ученици.

г) Омладина се мора навикнути да у раду и стваралаштву гледа смисао свога живота. Отуда је настава одржавана чак и под најтежим условима. Где то није било могуће, ученици су упућивани на саморађу. Ученици из Београда и осталих места која су била погођена бомбардовањем подвргнута су испиту по околним селима. У слободном времену ученици су обрађивали своје ђачке вртове.

д) Само строго спроведеном селекцијом омогућиће се стварање моралне и интелектуалне елите, која једино може обезбедити поуздано и достојно народно и државно вођство. Зато је у средњим школама заведено специјално психолошко проучавање ученика, како би се ученици упућивали у оне школе за које имају стварне способности. У ту сврху образована су и саветовалишта за родитеље. У сарадњи са приватном иницијативом остварен је Фонд за школовање сиромашне и даровите дечице са села.

Верност овим начелима, као и мере које су отуда резултирале, нису остале без свога благотворног дејства. Нарочито се показало корисно завођење васпитача по школама. Установљена је и контрола од стране самих ученика у виду специјалних редарстава.

У основним школама враћени су јавни годишњи испити као једна од добрих традиција прошлости. У том погледу отишло се и даље, па су јавни годишњи испити заведени и у средњим школама, као једно од средстава за ученичко такмичење.

Овако вођена и упућивана школска омладина српска сачувана је од многих опасности и искушења, која су је у овом ратном времену вребала са свих страна. За заблуде основан је Поправни васпитни завод у Смедеревској Паланци; за напуштене Недићев дечији град у Обилићеву.

Све ове побројане мере тешко да би дале жељене резултате да није било пожртвованог рада код већине наставника и наставница, који су, ма да живећи у врло тешким приликама, давали све од себе.

II ПРОСВЕТНА РЕФОРМА

Но поред ових тако рећи текућих послова у Министарству просвете и вера вршени су далекосежни радови на просветној реформи. Изменен је сам назив министарства, пошто су верски послови из Министарства правде враћени у Министарство просвете. Стало се на становиште да је просвета, права просвета, без вере искључена.

Једно од основних начела просветне реформе гласило је: са једнога места мора се управљати целокупним васпитањем и образовањем наше школске омладине. Само тако моћи ће бити у правоме смислу задовољене државне и народне потребе. Са усвајањем начела планске просветне политике морало је доћи и преношење стручних школа из ресора пољопривреде и народне привреде у ресор просвете.

Још пре но што се ово десило, приступило се опсежним студијама за изградњу дугорочног Државног просветног плана, који треба типове и број школа да утврди према стварним потребама нашег народног живота, а њихов распоред да изврши према демографско-привредној структури појединих крајева.

Као основа за ове студије послужили су одговори на анкету, коју је Министарство просвете и вера расписало, обраћајући се свима сталешким и стручним удружењима, као и министарствима, у циљу сазнања њиховог мишљења о стању у нашој просвети, као и о томе које се измене у том погледу треба да изврше. Ови одговори били су у сваком погледу драгоцени.

Да би се омогућило да сви државни редови у будуће имају прилике да дају своје мишљење у погледу васпитања и образовања наше омладине, Министарство просвете и вера донело је Уредбу којом

ИЗВЕШТАЈ Министра просвете и вера ВЕЛИБОРА ЈОНИЋА

је Главни просветни савет из основа реорганизован. На место некадањих 35 чланова искључиво из реда просветних радника, сада у Главни просветни савет улазе претставници свих staleжа, корпорација, Светог синода Српске православне цркве, свих министарстава, као и високих просветних и научних установа.

III ДРЖАВНИ ПРОСВЕТНИ ПЛАН

На основу мишљења која су добивена путем поменуте анкете, као и студија Просветног одбора, који је замењивао Главни просветни савет до његовог реорганизовања, израђен је пројекат Државног просветног плана. Овај план заснован је на следећим принципима: типови, број и распоред школа одређени су према географско-демографским, културним и привредним приликама појединих крајева, са циљем да се врсте школа, као и њихови наставни планови и програми, доведу у склад са народним и државним потребама.

У Државном просветном плану, који је дугорочан и који се има реализовати у току једног низа година, предвиђени су извесни нови типови школа: двогодишње народне пољопривредне школе, задружне школе, шумарске школе, сеоске пољопривредне домаћичке школе, варошке домаћичке школе, девојачке школе, пољопривредне учитељске школе, административне академије и лаборантско-препараторске школе. При средњим техничким школама предвиђени су извесни нови отсеци. Обавезно основно образовање повећано је од 4 на 6 година.

СРЕДЊОШКОЛСКИ
ОМЛАДИНЦИ НА ГО-
ДИШЊОЈ СМОТРИ

Не чекајући на доношење Државног просветног плана Министарство просвете и вера почело је практично спровођење његове основне замисли да се стручне школе имају нарочито фаворизирати. Тако су у току ове три године отворене следеће стручне школе: Административна академија у Београду, Средња техничка школа у Крагујевцу, Трговачка академија у Крагујевцу, III трговачка академија у Београду, Задружно-винарска школа у Смедереву, Виноградско-воћарска школа у Аранђеловцу, Сточарско-млекарска школа у Бољевцу. Сем тога отворени су абитуриентски течајеви у Јагодини, Туприји, Ваљево и Крагујевцу.

IV ОПШТИ КУЛТУРНИ ПЛАН

Поред рада на стварању Државног просветног плана у Министарству просвете и вера интензивно је рађено на изградњи нашег Општег културног плана, који иде за тим да изврши организацију нашег целокупног духовног, културног и научног рада. У току овога констатовано је да многа питања од животне важности по српски народ уопште нису ни решавана. Зато пројекат Општег културног плана предвиђа рад српских покољења за дужи време и обухвата све секторе важне за национално-духовно, национално-биолошко, национално-економско и национално-техничко изграђивање нашег народа и наше земље. Овај рад има се изводити плански и без обзира на дневно-политичке и друге утицаје.

Основно начело Општег културног плана гласи: наша национална култура има се изградити на темељима здравих народних традиција и довести у сагласност са нашом српском стварношћу.

V РЕФОРМА ШКОЛА И ЊИХОВИХ ПРОГРАМА

Једна од првих школа која је реформисана био

је Београдски универзитет. Реформа је извршена са циљем да се ова наша највећа просветна установа оспособи за вршење свога основног задатка: изграђивање наше националне културе.

Основном и Општом уредбом о Универзитету заведен су многе новине.

Раније се националном образовању на Универзитету није поклањала скоро никаква пажња. То нам се горко осветило. Сада је предвиђено да се на свима факултетима морају образовати нарочити курсеви, које ће студенти обавезно слушати у циљу допуне свога националног васпитања и образовања.

У духу начела селекције заведен је пријемни испит за све оне који желе да се посвете универзитетским студијама. Заведена је контрола над радом студената и њиховом уредном полагању испита. Предвиђени су практични радови студената преко лета.

Оснива се Педагошки институт, кроз који ће морати проћи сви студенти филозофског факултета, као и они са других факултета који желе да се доцније посвете наставничком позиву.

Реорганизован Београдски универзитет отворен је јануара ове године и предузете су све мере да он отпочне са радом. Бомбардовање Београда је омело извођење ове тако важне и прешне замисли. Предузете су све мере да нормални рад на Универзитету отпочне у јесен.

Поред Уредбе о Универзитету израђена је и Уредба о гимназијама, која услед нередовних прилика још није поднета Министарском савету на озаконење. У њој има такође значајних новина, за којима се давно осећала потреба.

VI РАД НА КУЛТУРНОМ ПОДИЗАЊУ НАШЕГ НАРОДА

Народном просвећивању поклоњена је велика пажња. При основним школама основани су отсеци за народно просвећивање. Нарочито је поведена бор-

ба против неписмености. За њено сузбијање донета је и нарочита Уредба.

За ове три године одржано је 948 аналфабетских течајева и на њима обучено писмености 24.373 омладинаца. Одржано је 430 просветних течајева, 6.022 предавања, 109 посела и 669 других приредаба. Поред школа за домаћице одржано је 18 сталних течајева, као и 77 покретних течајева за домаћице.

У циљу снабдевања народних књижица и аналфабетско-просветних течајева књигама раздвојено је: 20.000 пољопривредних књига, 15.500 разних других забавних и поучних књига, 444 албума слика, 4.500 буквара за аналфабете, 5.000 словарица за аналфабете и 110.000 разних брошура васпитног и националног садржаја. Књигама је помогнуто 570 отсека за народно просвећивање.

У циљу снажења нашег уметничког живота Министарство просвете и вера организовало је више уметничких изложби, од којих је нарочито морални и материјални успех имала Изложба наших сликара у заробљеништву, која је приређена у пролеће прошле године.

Осим овога Министарство просвете и вера издало је значајно дело Двеста година српског сликарства, које је очигледан доказ стваралачког духа нашег народа.

У циљу обнављања нашег књижевног живота Министарство је нарочиту пажњу посветило раду на прикупљању материјала и издавању Речника српског језика. Његова прва, огледна свеска је пред објављивањем. Сем тога дало је иницијативу да се у филмске натписе уведе ћирилица. Донето је ново правописно штвство.

Нарочито је омладина потстипана на књижевно стварање. О томе сведочи успели књижевни конкурси (Наставак на 9-тој страни)

»Данас је служба у Министарству пошта, телеграфа и телефона нормализована«

Три године је прошло од слома Југославије од овог катастрофалног рата, у који је био увучен без своје воље наш народ и унесрећена наша земља. Три године се навршава крајем августа т. г. од како је Српска влада народног спаса генерала Недића преузела власт од комесара, који су по распаду бивше Југославије и по овлашћењу окупаторских власти покушали да којекако среде несрећне прилике настале у Србији после слома.

За ове три године пак влада генерала Недића, под његовим вођством и неуморним залагањем старала се пре свега да одржи ред, да обезбеди рад и мир у напашеној земљи. Овај тежак задатак влада генерала Недића је примила на себе да га реши и он га је, упркос тешкоћа, које су искрсавале у току ове три године — данас се то може рећи — углавном повољно решила.

На овом тешком послу око подизања унесрећене земље председник владе генерал Милан Недић напаша је на свесрдну сарадњу најпре његових другова у влади, а затим и на појимање тешке ситуације од стране готово свих чиновника, као и целог народа. ОDMA по доласку на власт, влада генерала Недића прегла је на посао организујући најпре административну службу ко и заводећи систематизацију места и положаја чиновника, а пре свега одржавајући ред.

Тако је и рад на организацији поштанско-телеграфско-телефонске службе отпочео стварно у Министарству пошта, телеграфа и телефона доласком владе народног спаса генерала Недића крајем августа 1941. Нова Уредба о организацији Министарства пошта, телеграфа и телефона израђена је првих месеци 1942 године.

Правилници, које је предвиђала ова уредба били су готови још у току 1942 године, тако да је за релативно кратко време целокупна п.т.т. служба могла правилно да функционише и да се поштански, телеграфски и телефонски саобраћај заведе и стално поправља и проширује. Данас се може рећи да је та сложена служба углавном нормализована и сталним настојањима Министарства употпуњавана и проширивана.

По формирању данашње Србије осетио се жив покрет иселавања п.т.т. службеника несрба с једне стране и придоласак п.т.т. службеника српске народности из других покрајина бивше Југославије. Према подацима Министарства, на територији Србије било

је око 4.500 службеника. Од овог броја се иселило око 1.100 службеника, док је преузето избеглих п.т.т. службеника око 1.150. Са овако реорганизованом персоналном службом рад у Министарству и подручним установама изведен је из оног хаотичног стања, у коме се налазио у току месеца после 6 априла 1941 г. и сви послови почели су се обављати нормално.

Затим је у јулу 1942 Министарство донело Уредбу о систематизацији службеничких места, којом је

ИЗВЕШТАЈ Министра пошта, телеграфа и телефона ЈОСИФА КОСТИЋА

тачно предвиђен одређен број службеника за сваку п.т.т. установу — у циљу њеног нормалног обављања службе. По тој уредби предвиђен је укупан број од 5.143 службеничких места. На дан 1 јула т. г. било је 149 п.т.т. службеника у заробљеништву.

ПОШТАНСКА СЛУЖБА

Одмах по успостављању поштанског саобраћаја, који је после 6 априла 1941 био прекинут услед ратних догађаја, наступиле су већ у мају 1941 на територији данашње Србије тешкоће изазване саботажама илегалних елемената нарочито у околностима: шабачком, краљевачком и ужичком.

Тек по доласку владе народног спаса генерала Милана Недића могао се поштански саобраћај из дана у дан побољшавати. У овој години тај је саобраћај потпуно дорастао свом задатку.

Пренос поште врши се железницом, бродовима и сувоземним путевима, и то железницом на укупно 5.204 км. дневно, сувоземним путевима на 258 линија од чега аутомобилима 824 км. дневно, колима 3.360 км. дневно, колима 444 км. дневно и педачки 568 км. дневно. Остали превоз врши се бродовима речне пловидбе воденим путевима у два правца.

Рад на сређивању јавних финансија

(Наставак са 10-те стране)

јавних расхода. Предрачун расхода самосталних државних установа износи 3.115.238.000.— динара, или 32,18% од укупних државних расхода.

Предрачун прихода државне администрације износи 5.151.732.000.— динара, или 53,22% од свих државних прихода, а предрачун прихода самосталних државних установа износи укупно 4.528.268.000.— динара или 46,78% од свих државних прихода.

У току извршења овог буџета донето је више одлука од значаја за вршење расхода и убирање прихода. Принадлежности државних службеника и других државних платеника под данашњим животним условима нису довољне.

Зато је Влада, у немогућности да то питање потпуно и сходно реши, а у намери да колико-толико побољша положај државних платеника, до ове године у неколико маха дала државним платеницима једнократну помоћ у висини редовних припадљивости, а у јулу 1942 увела је привремени додатак на службу за активне државне службенике. Да би се положај државних платеника унеколико још олакшао, почетком ове године донета је поново одлука о једнократној помоћи.

У сврху убирања бољих прихода предузете су у току последњих неколико месеци следеће мере: 1) повећане су продајне цене соли, жижица и цигар-папира; 2) пуштене су у слободну продају по нарочитој цени нове цигарете под називом „Тимок“; 3) повећана је државна трошарина на квасац и шећер; 4) повећана је продајна цена дуванским прерађевинама цигар-папира; 5) прописана је најмања законск вредност некретнина за одмеру такса.

Назад, треба нарочито истаћи одлуку Министарског савета од 22 априла 1944 године. Овом одлуком овлашћен је Министар финансија да за време трајања изузетних прилика може, изузетно од постојећих законских прописа, доносити одлуке, решења и упутства са законском снагом у погледу вршења расхода и прихода службе. Ово овлашћење омогућиће Министру финансија да брзо и ефикасно реши финансијска питања која му садашње изузетне прилике буду наметнуле.

Према привременим подацима за период од 1 јануара до 30 априла 1944 расходи су извођени у износу од динара 2.155.901.085.11 или за 98,5% од пред-

виђених расхода за то време, а приходи су остварени у износу од 2.560.148.712.64 динара или за 171,1 проценат од процењених прихода. То значи да је за ово време остварен буџетски суфицит у износу од динара 404.247.627.53.

ФИНАНСИРАЊЕ ЈАВНИХ РАДОВА

У земљи привредно недовољно развијеној, и уз то под тешким последицама рата, као што је наша, извођење јавних радова је неопходно. Српска влада је нарочито упутила своју делатност у том правцу. Тако је још 1941 године донета одлука о извођењу најбитнијих јавних радова. У ту врху био је обезбеђен ванредни кредит од 1 милијарде динара код Српске народне банке на подлози бонова Главне државне благајне.

Међутим, већ почетком 1942 године осетила се потреба за извођењем много обимнијих радова, а нарочито за обновом, грађењем и одржавањем државних и недржавних путева и мостова, државних железница, пристаништа и речних токова, затим за радovima на мелiorацији и асанацији земљишта и регулацији река, на обнови и довршењу јавних грађевина, вршењу бујица и тако даље. У ту сврху донета је Уредба о извођењу јавних радова, којом се кредит за јавне радове почетком 1942 године повишио на 2,2 милијарде динара, а затим у септембру исте године овај се кредит подиже на 3 милијарде динара. Кредити за јавне радове повећавају се и у току 1943 и 1944 године. Из ових кредита исплаћено је од месеца августа 1941. па до краја јуна 1944 на име извођења радова укупно 4.933.584.027.16 динара.

Средства потребна за финансирање ових радова прибављена су делимично на подлози бонова Главне државне благајне код Српске народне банке, а делом путем нових двогодичних државних зајмова. У том циљу приступљено је у марту 1943 емисији 4% обавезница државног зајма за финансирање јавних радова у висини од 1 милијарде динара који је зајам до краја јула 1943 године у целости уписан.

Поред емисије гоњега зајма у јуну 1943 отворен је упис новог 4½% државног зајма од 2 милијарде динара. Принос овога зајма употребљава се за обнову народне привреде и друге неопходне државне потребе.

РЕОРГАНИЗАЦИЈА ФИНАНСИЈСКЕ УПРАВЕ

Нове прилике у којима се по престанку ратних непријатељстава финансијска управа наша, као и

Међународни саобраћај са Немачком, Протекторатом и Генералним гувернманом обавља се једанпут дневно. Са осталим државама поштански саобраћај није васпостављен. Поштанска служба у ширем до- ставном подручју организована је углавном преко општинских пошта, а преко тога у 72 реона са 65 сеоских поштовоша.

Највећу пажњу посвећује Министарство још од почетка пријему и отпрему заробљеничких пакета: оно је преузело организацију пријема и отпрему тих пакета од Српског црвеног крста. Поште у Србији отпремају у току месеца за Немачку 90.000 заробљеничких и преко 3.000 радничких пакета. Осем тога оне примају из Немачке пакете које наши ратни заробљеници шаљу својим породицама, а тај број износи годишње 20.000.

За франкирање поштанских пошиљака издат је потребан број емисија редовних франко и порто марка. Поред ових Министарство је издало и извесан број добротворних и пригодних емисија. Добротворне марке имале су за циљ да се вишком вредности помогне онима којима је због ратних прилика та помоћ била неопходна. Од јуна 1941 па до данас издато је 8 добротворних или пригодних емисија: за избеглице и обнову Смедерева, за заробљенике I издање, поводом антимасонске изложбе, за заробљенике II издање, за сиромашне, за ратне инвалиде, поводом стогодишњице српске штампе и за пострадале од англоамеричког терористичког бомбардовања Ниша.

Размена телеграма у међународном телеграфском саобраћају обавља се између Србије, Немачке, Протектората и Генералног гувермана, затим са Луксенбургом, Елзасом и Лотрингијом, и то само у појединачним случајевима. У унутрашњем саобраћају повећао се осетно број лица и установа којима је одобрено трајно коришћење телеграфске службе.

Што се тиче телефонске службе, сталним настојањем око проширења месне мреже, повећањем месних и увођењем међумесних телефонских разговора, постепено у све већем обиму, олакшан је и омогућен повољан развој привреде у нашој земљи уопште.

нови задаци, којима има да одговори, наметали су да се изврши и реорганизација финансијске управе. Уредбом о организацији финансијске управе укинута су неке непотребне установе, а установе са сродним задацима су боље груписане или спојене. Подручје под Заповедништвом Србије подељено је на пет финансијских дирекција са финансијским инспекторатом у Косовској Митровици.

Затим се приступило утврђивању службеничких места, и овај посао, који захтева много рада, свршен је тако, што је вишак особља редуциран, а у служби је задржано само оно особље које је по својим стручним и моралним особинама требало да остане. Поред тога, предузете су и мере за стручно оспособљавање чиновништва. Тако је прописан обавезни практични рад чиновничких приправника код пореских управа и царинарница. Поред тога донети су и правилници о специјалним тецајевима за стручно образовање концептних и пореских чиновника.

Реформе у организацији Министарства финансија донеле су и успостављање Управе државног премера, наместо ранијег Одељења катастра и државних добара. Управа државног премера има шири задатак но што га је имало Одељење катастра.

Предње излагање о раду Министарства финансија за последње три године показује многоструку напору које је оно имало да учини да би одговорило својим задацима.

Министарство финансија је спровело у живот ново устројство финансијске управе и изградило припадну службу. Оно је предузело низ мера ради обезбеђења што већег приноса од постојећих извора прихода и завело нове.

На тај начин само било је могуће да се редовним приходима покривају не само расходи предвиђени у буџету, већ се од недавно покривају делимично и расходи проузроковани стањем окупације у земљи.

Министарство финансија у настојању да повећа своје приходе водило је рачуна не само о томе да постигне што већи принос, већ и о томе да распореди терета буде што правичнија, оптерећујући највише оне, које је рат најмање погодио и који су у данашњој ситуацији економски најјачи.

„МОРА ЈЕДНОМ ДА СЕ СХВАТИ САВ ВЕЛИЧАЈ РАДА И РАДНИКА“

Питање рада и радника, социјалног старања и народног здравља што је све обухватало у своје делокругу Министарство социјалне политике и народног здравља, са стањем које је створено ратом и посебним приликама на подручју Србије, постало је један од главних проблема коме се је посветила Влада народног спаса.

На том пољу поред свију тешкоћа развијено је доста иницијативе која, уколико простор дозвољава да се овим путем прикаже, упућује на следеће:

1 ПИТАЊЕ РАДА И РАДНИКА

Проблем рада био је предмет посебног старања поред осталог и из разлога што се том проблему, који значи садржину живота, такође пре рата ниједна установа није посвећивала. О раду се уопште није говорило, већ се рад везивао за социјално слабије и сводио само на социјалну политику. Дакле, ниједна установа није постојала која је поставила као циљ рад те је поред осталог и услед тога од стране Српске владе народног спаса предузето потребно, да рад заузме своје почасно место које му припада.

При овој основне директиве, као императив за свакога, истакнуте су у следећем:

Мора једном да се схвати сав величанствени значај рада и радника. Мора да се реч радник учини почасном титулом, почасним насловом за сваког Србина. Мора једном да се зна само за једну сталешку част за све сталече. Она стоји и пада са верним испуњавањем дужности у сваком сталечу. Лично поштовање које неко ужива, које неком припада не зависи од тога шта неко ради него од тога како врши своју дужност.

И негујући значај рада и радника у томе смислу Влада народног спаса 1941 године доноси Уредбу о оснивању Националне службе рада за обнову Србије. Са тиме се ствара прва установа службе части српске омладине своје нацији која се посвећује питању рада, да омладину управу правилном схватању значаја рада, а поред тога и у циљу неговања бескомпромисне српске националне свести, српске националне солидарности и социјалне правде.

Истовремено, а у сталној тежњи да се одрже сви основи за унапређење рада и радника образована је Српска заједница рада, која поред својих величанствених задатака одржања хармоније између послодавца и послодавца испуњава своје благотворно дејство да значај солидног рада и радника што пре избије на почасно место.

Најзад, прилике које су настале после рата у основи су измениле читаво стање у односу на рад. Кроз читаве деценије било је стално на дневном реду питање „права на рад“ као што је било хиљадама незапослених. Током рата и данас тај основни моменат је потпуно измењен. У место права на рад данас се намеће дужност рада. У место изналажења посла наметнуло се је изналажење радне снаге а у вези са тим контрола уписана, планска расподела радне снаге, обавезна служба рада, као и онемогућење беспосличја. У том циљу као и у циљу срећења свих односа који су у вези са питањем рада основана је Државна управа рада која има за задатак да плански српски рад што пре дође до пуног изражаја а солидан српски радник као круна стварања што пре стекне право на почаст и поштовање.

Устројством поменутих установа и организацијом самога Министарства које је од назива Министарства социјалне политике добило свој прави назив Министарство рада, социјалног старања и народног здравља, постављена је солидна основа да рад као садржина живота дође до пуног свог изражаја.

СОЦИЈАЛНО СТАРАЊЕ

Основни моменти који су измењени како је напред изложено, а наима, да се место права на рад појавило дужност рада, изменила је и основе у погледу социјалног старања. Систем милостиње која је дељена здравим и способним за рад, морао је да отпадне, јер је у истини грех способноме за рад делити милостињу, онда када је дужност свакога да ради. Али баш зато што је данас рад постао дужност и национална обавеза, сваки онај који савесно испуњава своју дужност мора да буде обезбеђен у својим правима. Минимум за егзистенцију, хигијенска и техничка заштита радника а нарочито олакшање у снабдевању исхраном и одећом била је стална брига у овим тешким данима.

РАДНИЧКО ОСИГУРАЊЕ

При овој ни једног момента није се губило из вида да потреба да радничко осигурање пође путем како би радник осетио да је то осигурање њега ради. Осигурање радног света по свима границама обезбеђено је и оно се и ако под врло тешким условима по свима границама спроводи на принципу да радничко осигурање има првенствено да служи радницима.

У вези са овим извршене су знатне измене и вођење осигурања прилагођено приликама.

Тако услед насталих ратних догађаја 1941 г. указала се потреба да се за спровођење осигурања радника на подручју Војног заповедника у Србији осигурање засебан носилац осигурања радника. Ово је и урађено. Основан је Главни уред за осигурање радника у Београду, који је отпочео са радом 1 августа 1941 г.

Просечан број осигураних чланова порастао је

у мају 1943 г. са 78.499 чланова. Просечно обезбеђење на надница износила је до краја 1941 г. 39,99 динара, а у првом тромесечју ове године износи 89,06 динара.

Уз ово а обзиром на скупоћу, да би се обезбедио минимум за егзистенцију донета је посебна Уредба о додатку на скупоћу од 10.— динара на раднички час.

При овој потпуној фонду радничког осигурања није занемаривао своје обавезе да сиромашним неспособним радницима обезбеди прихват и помоћ.

ИЗВЕШТАЈ

Министра рада, социјалне политике и народног здравља ТАСЕ ДИНИЋА

Нарочиту пажњу пак Министарство је посветило да радничко осигурање притекне у помоћ пензионима погодено којима је по раним прописима предвиђена мизерна рента. Тако је донета Уредба о додатку на скупоћу пензионима током 1942 г. а пред појавом је још једна Уредба која би имала да обезбеди бар један минимум за егзистенцију неспособним радницима ренташима као и њиховим породицама.

У току рата указала се такође потреба, да се за масе наших радника који одлазе на рад у Немачку посебно уреди питање социјалног осигурања, а то у првом реду из разлога, што на рад у Немачку одлазе махом самохраноци породица, док њихове жене и деца остају у земљи. Уредбом о уређењу међусобних односа у погледу социјалног осигурања, загарантовано је нашим радницима у Немачкој и њиховим породицама у случају обољења или несреће при послу, право на бесплатно лечење, лекове, помоћне справе за лечење, хранарину, болничко лечење итд. на исти начин, као да се ради о нашим сопственим осигураницима. Осим тога стичу право на бесплатно лечење и остале потпоре и породични чланови наших пољопривредних радника у Немачкој, који по нашим домаћим прописима такво право не би имали, пошто код нас још није спроведено обавезно осигурање пољопривредних радника.

Осигурање радника и намештеника уписаних

ЗАШТИТА ИНВАЛИДА

Инвалидско питање претстављало је и још увек претставља значајан делокруг рада из области социјалног старања. То је један прворазредни државни, национални и социјални проблем. Ратним инвалидима, као и породицама у рату погинулих ратника, поред народног признања, мора се од стране државе указати и потребна заслужена материјална и социјална заштита. Стога је Српска влада одмах предузела потребне мере како би ратни инвалиди и њихове породице што пре и брже долазили до својих права. У том циљу донете су потребне измене и допуне закона о одредбама.

Ради исплате инвалиднина и додатака инвалидима и њиховим породицама Српска влада одобрила је прилично велике кредите предузимајући у границама могућности да се инвалиди помогну и у погледу ортопедских потреба.

ЗДРАВСТВЕНО-ХИГИЈЕНСКА СЛУЖБА

Ако се узме у обзир врло велики проценат умрела у нашем народу, ако се не пренебрегне још и велико страдање српског народа, на следствено и општи циљ пред којим данас сваки Србин мора да стоји, да се што више српских глава сачува, исувише је јасно да је добро обезбеђење здравствено-хигијенске службе у данашњим данима од врло великог и нарочитог значаја по опстанак српског народа. При овој борби против епидемија мора остати главна брига, која се има допунити нарочитим мерама у погледу борбе против туберкулозе, као и предузимања потребних мера за заштиту порођаја и новорођенчади.

Одмах после рата пристипило се хитно раду око организовања санитарских установа у Београду и у унутрашњости.

Како је констатован недостатак стручног персонала, извршено је попуњавање од службеника који су се налазили на лицу места. Због недостатка лекара по селима и мањим местима спроведена је у живот Уредба о служби лекара на селу. Исто тако донета је Уредба о обавезном раду лекара, као и Уредба о сједињавању санитарске службе и предузимању у државне руке свих окружних болница и децијих домова.

Нарочитим уредебама, одредбама и мерама појачана је пажња на сузбијању туберкулозе, полних болести, тифуса и осталих епидемија.

Основан је сопствени Завод за производњу ле-

НАЦИОНАЛНА СЛУЖБА РАДА НА ДЕФИЦИТУ 22. ЈУНА 1943

код немачких власти и установа у Србији уређење је посебног наредбом Министра.

Пензионо осигурање службеника одвијало се у 1941 г. под тешкоћама које је проузроковао рат и његове последице. Али је, захваљујући административној самосталности и неповезаности са раније постојећим заводима за пензионо осигурање службеника, могло убрзо да настави са својим нормалним пословањем. Нарочитом Уредбом Министарског савета заштићени су интереси оних осигураника, који су услед заробљавања, интернације или таоштва спречени да продуже са плаћањем чланског улога што би у противном повукло застаривање њихових чланских права.

ЈАВНА ПОМОЋ

Прилике које су настале услед рата и других недаћа као што је познато стварале су сваком даном све већи број невољника којима је морало да се притекне у помоћ. Ово Министарство и ако искувише ограничено у претставима ни једнога момента није занемарило ту свету дужност у тешким данима недаћа и многи је невољник у овој Министарству нашао прихвата.

кова, који израђује серуме, вакцине и друге хемотерапеутске и биолошке лекове. Производња постиже чак и изван земље, који се извози у иностранство, нарочито у суседне земље.

Особита пажња посвећена је сузбијању маларије и с тим у вези асанационим радовима.

По болничкој служби предузете су хитне мере да се рад по очуваним болницама настави и да се болнице које су остале без инвентара и инструментаријума истим снабдеју. Исто тако предузете су хитне мере да се оштећене болничке зграде доведу у ред, а у многим местима узимане су јавне зграде, па чак и приватне куће, само да би се оспособиле болнице да служе свом задатку.

Министарство је предузело целокупно особље бившег војног, санитета, управљање болницама и надзор над њима. Лекари, као и остало војно-санитарско особље налази се распоређено на разним службама државног, самоуправног и аутономног санитета, узимајући нарочитог учешћа у теренском раду.

ЗАШТИТА ПОРОДИЦА, МАТЕРА И ДЕЦЕ

Одмах после рата наступила је прека потреба да се спроведе акција око збрињавања сиромашне и (Наставак на 14-ој страни)

ГОДИНЕ РАДА И СТВАРАЊА

На крају треће године вођења српског народа кроз најтеже доба његове историје показало се да је национална политика, коју је генерал Недић спроводио за ово време, исправна у свима тачкама свога програма, јер су јој догађаји дали за право. Она је пре свега одговорила у потпуности главном циљу, који је себи поставила:

ОПСТАНАК И ЖИВОТ СРПСКОГ НАРОДА СУ САЧУВАНИ, БИОЛОШКИ И НАЦИОНАЛНИ КОНТИНУИТЕТ ОБЕЗБЕЂЕНИ СУ.

С друге стране она је исто тако постигла свој други главни циљ: духовно уједињење српског народа, да буде једна душа и једно тело у часу када се буде решавала његова судбина.

Примењујући законе српске националне политике, која је синтеза свију најбољих тежњи српског народа, генерал Недић је успео да постигне тако значајне и важне резултате у свима областима националног живота. Његова политика не проистиче из кабинетских теорија нити је производ личне ђуди, већ она пушта своје корене дубоко у саму срж српске историје.

И зато што одговара духу српског народа и што је у складу са потребама и условима његовог живота, она је могла за ово релативно кратко време да покаже такву грађанску снагу и да да изванредно позитивне и трајне резултате.

Провиђење је хтело да генерал Недић снагом своје љубави за српски народ и својом видовитошћу жаркога српског родољуба пронађе законе српског националног живота. У себи он је нашао снагу и вољу, у својој вери истрајност да их смело и доследно спроводи за спас и добро српског народа и Српства.

Иако смо били стално под ударом рата ипак ове три године Недићеве Србије остаће забележене у историји српског народа као године рада и стварања, више можда него икада раније, јер је много било изгубљено и упропашћено и требало је подизати и обнављати не часећи часа.

Извршене су значајне и дубоке реформе готово у свима областима националног живота и свуда су постигнуте изванредни или задовољавајући резултати, што се види и из извештаја о трогодишњем раду свију министарстава владе Народног спаса.

У првом реду треба истаћи реформу и реорганизацију државне администрације, која је прилагођена новим потребама данашњег живота и народном духу. Новом поделом на округе и давањем великих компетенција окржним начелницима, који су постали домаћини у својем округу, учињена је једна веома крупна административна реформа, која је оспособила округ да одигра своју важну улогу у административном животу земље. Извршено је растеређење централне власти и дате су велике могућности делања и рада локалној управи и самоуправним властима.

У другим гранама националног живота извршене су такве реформе које значе дубоки преокрет у методама рада и у духу стварања. Оне ће остати као коначне тековине без обзира на политику и на режим који буде постојао. Зар се не може у будуће замислити ранији хаос у пољопривреди и зар планска, диригована пољопривреда неће од сада увек бити примењивана? Постигнути резултати под данашњим ратним приликама такве су природе да је већ данас јасно свима да само помоћу планске пољопривреде моћи ће да се подигне и побољша пољопривредна производња, да ће само она омогућити економско и културно подизање села.

Целокупна економска политика државе први пут је прилагођена економској и социјалној структури земље и њен најбројнији и најпродуктивнији део становништва, српско сељаштво, први пут је дошло до свога изражаја. Сви напори националне политике генерала Недића тежили су да ради економског значаја и духовне и културне вредности српског села, оно добије место које му припада у нашем друштву.

Преко тог нико више не може прећи

и село захваљујући државничкој мудрости и правдољубљу генерала Недића освојило је своје место у друштву, са којег више никаква сила не може га склонити.

Исто тако рад и стваралаштво појединих сталеза, њихово учешће у економском животу и у стварању културних вредности, узети су за мерило у вођењу бриге, коју држава посвећује појединим друштвеним редовима. Рад у радионицама и фабрикама добио је своје право и никада раније радници нису добили пуније признање за њихову националну свест и никада раније није се више водило рачуна да они и њихове породице буду што обезбеденији. Исто тако и остали сталези по заслуги добили су своје место и одређене су им дужности, које имају да испуњавају у корист заједнице.

У погледу остварења социјалне правде пошло се мудро и истрајно путем постепеног поретка. Он ће се коначно остварити у оквиру Српске сељачке задружне државе, коју је генерал Недић себи поставио као крајњи циљ и оставио у аманет новим поколењима, да до краја изведу његову замисао, уколико то њему не буде било могуће.

Генерал Недић је спојио дух старог српског задругарства, које је у прошлости било највећа снага Српства, који га је одржао и сачувао у току пет-вековног робовања са духом новог доба националне солидарности и правичности. Тиме је генерал Недић задовољио једну од најбитнијих потреба душе српског на-

сељачку задружну државу. Он тиме удара темеље новом српском поретку, правде и правичности.

Никада више самарићански дух српскога народа, дух самопомоћи и солидарности у несрећи није се испољио више него за ове три године владе генерала Недића. То се није показивало у манифестацијама разних удружења и одбора, већ у непосредној и ефикасној помоћи онима, који су пострадали у ово тешко ратно време. Недићева Србија није само успела да сачува од глади српски народ у њеним границама, већ је обезбедила исхрану српског живља и изван њених граница. Она је на своја материнска недра прихватила и 100 хиљада српске деце без родитеља и трудила се да им буде добра мајка.

У том погледу генерал Недић, настављајући задужбинарску традицију српских великана, остварио је најплеменитије дело социјалног старања, подижући код Крушевца »Недићев деџи дом«, где ће стотине и стотине српске сирочади наћи кров над главом и спремити се да буду корисни чланови заједнице.

Али изнад свега треба подвући бригу и старање генерала Недића за нашу браћу у заробљеништву и за њихове породице у земљи.

Од првог дана доласка на чело Србије он је уложио велике напоре да се што већи број заробљеника врати својим милим и драгим, а првенствено они који су изгубили здравље, па су тешко подносили живот у лагерима. Трудио се такође да врати својим домовима војнике, чије су руке биле потребне њиховим породицама ради исхране њихове деце.

Поред тога влада Народног спаса организовала је и слање пакета сиромашним заробљеницима. Породице заробљеника добијале су помоћ у разним облицима и трудило се да им се у сваком погледу изиђе у сусрет. Уопште генерал Недић лично и преко државних установа трудио се да учини све што је могуће да се олакша живот наших заробљеника у лагерима и њихових породица у земљи.

Старање за заробљенике, за избеглице и за српску децу остаће као најсветлији моменти националног рада генерала Недића и они му обезбеђују једно од најлепших места међу племенитим родољубивим српским задужбинарима. Примером и речима генерал Недић је за ове три године учио српски народ да буде хуман, социјалан, родољубив и дружељубив, да би лакше преживели све недаће наших времена и да би остали достојни наших великих предака, који су се одликовали племенитошћу срца и самарићанством.

1 СЕПТЕМБАР 1941 ГОДИНЕ

„ГОВОРИ ВАМ ВАШ БРАТ АРМИСКИ БЕНЕРАЛ МИЛАН Ђ. НЕДИЋ, ПРЕТСЕДНИК СРПСКЕ ВЛАДЕ

„Дошао сам на владу да спасавам српски народ, да се међусобно не истреби; да завлада ред и мир, рад и братство да сачекамо свршетак рата здружени под српским барјаком.

САМО СЛОГА СРБИНА СПАСАВА.

Шта ми можемо сада да учинимо?

Ништа

Само себи зло.

Ми смо зрно песка у узбурканом мору.

Данас се врше обрачуни извешних сила света.

Ту ми нити можемо помоћи, нити одмоћи.

Немој да се мешамо у туђе ствари, јер

ко се меша у туђе ствари извуче обично лебљи крај.

Решио сам да народ поведем правим народним путем: да гледа своје интересе и да се сачува од истребљења.

Образовао сам владу Народног спаса.

рода, за чијим испуњењем он је тежио у току целе своје историје.

Српски народ не задовољава се само материјалним благостањем заједнице или чланова заједнице, већ жели да правда и једнакост владају и да живот посвети једном вишем духовном и културном идеалу.

То је заједничка етика српског народа, који се определио за царство небеско, јер је способен да гине за правду. Кнез Лазар јесте симбол ове његове тежње за правдом и вишим животом, а његова узвишена социјална филозофија дошла је до изражаја у речима: »Правда држи земљу и градове«, или кад стара Јевросима, мајка Краљевића Марка, саветује свога сина: »Ни по бабу ни по стричевима...«

У задружној држави како је замишља генерал Недић дошла би до изражаја та вековна тежња за правдом, првичношћу и високо етичким животом, које носи у својој души српски народ.

То је његов социјализам, који не долази из књига и историја, нити се остварује путем најгрубљег насиља. Он је израз његове племените душевности, која у љубави и братству свију чланова заједнице тражи остварење правде у друштву. Генерал Недић одређен од провиђења да води Србију, без икакве партиске или изборне рачунице припрема терен за

Довољни су само ови постигнуте циљеви па да сваки прави српски родољуб, који слободно мисли својом српском главом, ода признање и захвалност генералу Недићу за његово дело, које је допустило да дочекамо у што већем броју крај рата, да бисмо могли одговорити своје историском задатку. Они му дају право да заузме једно од најзаслужнијих места у нашој историји. Кад се утишају страсти, тек онда увидеће се величина дела генерала Недића и признаће се да се њему има захвалити, што место опустошене и десетковане Србије у грађанском рату, ми имамо данас после три године конструктивног рада сложну и јединствену Србију, која је најбоља залага за опстанак Србије и за њену нову величину.

Није потребно да дуже набрајамо заслуге генерала Недића и резултате његовог рада, који га већ данас постављају високо на пиједестал историје.

Због свега што је учинио за српски род у најтежим данима његове историје, због свију жртава што је лично поднео на олтар српске Отачбине ради њеног спаса и њене величине, због напора који је чинио да се обнови јединство српског народа, ма како се догађаји развијали, он заслужује вечито признање од српског народа за неумрла дела, која је починио и која му дају пуно право да носи назив спасиоца и оца Србије.

М. М.

Повољни резултати у Министарству грађевина

Ма да је Министарство грађевина у своје дело-кругу рада наилазило на многобројне тешкоће које намећу ратне прилике, оно је ипак у току последње три године постигло врло добре резултате.

Редовно обезбеђење правилног функционисања саобраћаја на путној мрежи на подручју Србије, која је на многим важним саобраћајним линијама била оштећена рушењем појединих већих и мањих објеката, делимично услед ратних операција, а делимично услед нередовних прилика насталих у земљи; тежња и захтеви меродавних да се народна привреда у разним правцима прилагоди приликама насталим ратом и његовим последицама; сузбијање незапослености великог броја избеглица који су се стекли на подручју Србије — сви ти моменти налагали су потребу да Министарство грађевина развије и спроведе многобројне и разноврсне радове како на одржавању постојеће путне мреже, тако и на њеном прошећењу и употпуњавању.

Постизање овога задатка који је, услед напред наведених момената, добија сваки даном све шире размере и сталним порастом цена радне снаге и материјала захтевао све већа материјална сретства, наметнуло је потребу да се, услед ограничености буџетских средстава, прибегне изнајмавању јачих финансијских средстава путем зајмова и ванредних кредита.

Тиме се укупан износ ванредних кредита за одржавање и унапређење путне мреже у периоду 1941—1944 попео на суму од 3.007.500.000 динара. На подручју Србије и Баната дужина мреже, без општинских путева, износи 7.818 км.

ХИДРОТЕХНИЧКИ РАДОВИ

И поред све нервозе, коју доноси рат, хидротехнички радови развијали су се у мирном и одређеном темпу. Сагласност оних наредбодаваца и наредбопримаца била је потпуна. За минуле три године на хидротехничком пољу ништа од предвиђеног није пропуштено. Учињено је све оно што се у садашњим приликама могло учинити, а то је у најмању руку било довољно.

Доношењем Уредбе о извођењу јавних радова и одобрењем програма јавних радова створен је државни програм јавних радова, којим је јасно одређено шта има и шта хоће да се изврши у првом реду.

Програмом је предвиђено извршење радова у року од 3—4 године. Тај би рок истицао крајем ове године. Он неће моћи да се оствари у потпуности, али неће бити ни много промашен. За пуно довршење радова по предвиђеном програму биће потребна још наредна грађевинска сезона.

За радове на снабдевању водом за пиће насеља и канализацију градова предвиђен је кредит од 41.450.000 динара, а на ове радове до сада је утрошено 25.828.203 динара.

РАДОВИ НА ЗГРАДАМА

Доношење Уредбе о извођењу јавних радова у пиљу обнове Србије, унапређења јавне привреде и сузбијања незапослености и повећањем кредита за ове радове од једне на три милијарде омогућени су већи радови у архитектонско-машинској струци. Пошто је утврђен програм радова приступило се њиховом извођењу. Програмом за архитектонске радове било је углавном предвиђено довршење започетих зграда пре рата за којима се осећала велика потреба, затим обнова оштећених зграда за време рата и наизад подизање нових зграда.

Извршење ових радова било је од велике користи, јер је поред стручне радне снаге на истима био запослен и велики број неквалификованих радника, међу њима и избеглица, који су били на тај

ИЗВЕШТАЈ Министва грађевина ОГЈАНА КУЗМАНОВ ЂА

начин збринуту. Осим тога, оправком оштећених државних зграда, у којима су смештена државна надлештва, омогућен је овима поновни успешан рад. Довршењем зграде Дече клинике, Инхалаториума и других болничких зграда повећан је и онако недовољан број санитетских зграда и тиме је омогућен пријем већег броја болесника за лечење, па према томе и побољшање здравствених прилика у земљи.

ЕЛЕКТРО-МАШИНСКИ ПОСЛОВИ

На пољу електрификације земље Министарство је посветило нарочиту пажњу. Значај електрификације земље данас одређује њену економску вредност у свету, и уколико нека земља има више произведене електричне енергије, утолико је њен економски положај јачи. У нашој земљи, нажалост, електрификација није ишла у корак са њеним напретком и ми се у погледу њене примене налазимо међу последњима.

Тек 1942 године Српска влада одобрила је кредит од 5 милиона динара за студије и претходне радове на електрификацији земље. Одмах по одобре-

њу ових материјалних сретстава приступило се изради генералног плана за електрификацију земље. Са радовима се отпочело децембра месеца 1942 године и до данас су израђени пројекти за главне земаљске далеководне и то: Београд—Костолац; Београд—Вреоци; Костолац—Пожаревац—Свилајнац—Ђуприја—Ставак—Крушевац—Краљево; Краљево—Рашка—Косовска Митровица; Веоци—Уб—Шабац.

Укупна дужина ових земаљских главних далеководна износи 800 км.

После тога приступило се пројектовању водова високог напона другог степена. До данас су израђени пројекти за електрификацију Мачве, свих села, насеља, варошица и пумпних станица. Као полазна тачка и центар одакле ће ићи снабдевање електричном енергијом Мачве узет је Шабац. Исто тако израђени су пројекти за мреже високог напона другог степена за електрификацију села и насеља у долини Велике Мораве почевши од Костолаца па све до Ђуприје.

Ових дана образоване су две теренске секције за израду пројеката за електрификацију села у непосредној близини Београда. Секције се већ налазе на терену и посао је у пуном току.

Савет за електрификацију земље израдио је Уредбу о снабдевању земље електричном енергијом. Овом Уредбом решена су многобројна корисна питања у тесној вези са рационалном производњом електричне енергије, као што је право електровода, техничко спајање електричних централа, оснивање електричних заједница за што лакшу електрификацију села, насеља и варошица, мере сигурности у погледу електричних инсталација и постројења, оснивање фонда за електрификацију земље.

Схвативши значај електрификације по привредни напредак земље, Министарски савет је одобрио накнадни кредит за електрификацију земље од 5 милиона динара.

„Мора једном да се схвати сав величанствен значај рада и радника“

(Наставак са 12-те стране)

напуштене деце, те се хитно приступило оснивању дечијих домова, где су смештена сиромашна деца чији су родитељи погинули или нестали као и деца чији су хранитељи у заробљеништву. Поред тога отворена су дечија опоравилишта на Авали и у Брусу, сезонско опоравилиште на Озрену, дечија објекта у Београду, Карађорђевог дома у Рачи Крагујевачкој, дечији дом у Неготину а материнско удружење у Београду уживало је пуне подршке.

У даљем настојању по грани службе заштите незбринуте деце у последње време приступило се је збрињавању сиромашне деце отвореном заштитом, преко дечијих насеобина по селима. Министарство помаже и приватну иницијативу око збрињавања деце, нарочито Материнско удружење, Дом српске мајке Друштво за васпитање деце и др., а преко Српског црвеног крста, у заједници са Комесаријатом за избеглице, предузело је потребне кораке за оснивање трпеза за школску и нешколску децу. Услед бомбардовања предузете су и већ спроведене мере за иселјавање дечијих домова из угрожених места.

Рад по свима гранама службе услед бомбардовања које је најтеже погодило установе овога Министарства саображен је приликама, тако да и поред свих тешких услова и служба рада и служба социјалног старања, као и здравствено-хигијенска служба, потпуно су обезбеђене.

ПО ПАДИНАМА И КОСАМА СРПСКИХ БРДА И БРЕГОВА ДИЖУ СЕ ЧУВЕНИ СРПСКИ ВИНОГРАДИ СА СОЧНИМ И СЛАТКИМ ПЛОДОМ, ДАРОМ МАЈКЕ ЗЕМЉЕ И ОЦА СУНЦА

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

НАШ СТАВ

Данас је већ исувише очигледно постало да је трогодишња добровољачка борба надрасла првобитно замишљене добровољачке задатке. Исто као што је од некад мале и војнички необучене четице младих људи настала организована и сређена војска од неколико пукова, сада већ и ван граница уже административне Србије образованих, тако је и од првотне замисли, да се кроз оружане добровољачке одреде послужу једино остварењу и одржању реда у земљи, израсла једна свесна тежња — да се и наш народни живот темељно преобрази у смислу старих и позитивних животних основа. Тако је добровољаштво поред носиоца борбе на чисто војничком плану, постало и руководећа снага у борби за једно ново животно начело на духовном плану. А тиме је оно на себе преузело све карактеристике једног стварног и целосног животног покрета и понело на својим леђима највећи део одговорности за даљни живот и развој нашега народа.

Ту је унутрашња логика догађаја учинила своје. У најинтимнијој суштини стварања лежи један поредак, који је неизменљив, макар каткада одмах и не био схваћен: да право и истинско стварање може изнићи само на морално-идејним основама. Све што је ван тих основа покренуто, ма како се називало и ма чему тежило, неће у суштини имати никакав стваралачки карактер, биће само један неуспео покушај таквог, и то са већим или мањим временским значајем. И обратно, ма што се испочетка хтело, ако се пошло из тих морално-идејних основа, и на њима истрајало, онда ће то хтење неопходно добити

пун обим стваралачког и истакнути се у животу, посретством свог унутрашњег стваралачког ритма, као целосан носилац позитивног и новог.

Ми нисмо присталице двоструког морала: грађанског и религиозног, или боље речено, политичког и религиозног, и под морално-идејним основама не замишљамо такво стање које би нам омогућило да тактизирамо са основним животним истинама и вредностима. За нас су част, реч, обавезе, свест о одговорности, уговори и истина — темељи на којима се заснивамо и са којима падамо, али које не напуштамо. Тај основни и неизменљиви став је управо срж онога што је учинило да је добровољаштво надрасло своје првобитно постављене задатке и што је с друге стране учинило да се против њега подигну сви они који моралне основе или уопште не признају или их признају искључиво у оном половичном грађанско - моралном смислу, који дозвољава најопакције извртање морала.

Од те три основе: моралне, аморалне и неморалне разрастају се касније све животне акције. И као што је јасно да оне већ због тога морају доћи у сукоб, тако је исто јасно да само морална основа може обезбедити позитиван успех. Ми сматрамо да је то основа на којој нема компромиса, али која, кад се једном потпуно и скрено прихвати, пружа обиље могућности за компромисе, савезе и споразуме на свим осталим животним плановима. У таквом случају ће и срца коначно да приме оно што разум већ одавно налаже.

У току три године беспримерних напора и борби од којих се не зна да ли су теже биле оне психичке или

физичке, у нама добровољцима исковала се вера, да кроз нас и наше дело бије ритам судбинског стварања. Сво наше биће прожето је стихијом тога осећања. Ма што чинили и ма где почињали — увек је наш рад био потчињен захтевима великог и трајног, судбинског стваралачког ритма. То наше осећање чини да се у нама откривају неисцрпне унутрашње снаге, оно нас је трајно пелцовало против очајања, ма које врсте, и дало нам, коначно, ону душевну смиреност, без које би сва наша дела застала већ на свом почетку. Али исто тако, ова нам је трогодишња борба показала да само један пут може бити пут спасења нашега народа: пут најпвнијег унутрашњег залагања на пољу изградње властитих личности до облика највеће саможртвене радости. И далеко смо од тога да то присвојимо само за себе. Управо из супротног става него што је тај, настају у нашим срцима све наше највеће туге: ми видимо како би огроман број требао тако младих и свесних и одушевљених бића па да наше доба одигра у потпуности успешно своју историјску улогу, иако је, нажалост, данас мален и недољан тај број.

Отуда наш став није никада и не може бити себичан, личан, егоистичан и секташки. Ми жудимо за срећом да можемо сву браћу загрлити у један нераскидљив загрљај. И да онда весели, срећни и задовољни, у победној песми куршума и граната посведочимо своју безграничну љубав према Отаџбини. Тада ће и она бити срећна. Синџе јој дани слободе и славе.

И. Милачић

ХЕРОЈСКИ ПОДВИГ

Генерала Недића

На плећа и савест генерала Недића пала је најтежа одговорност. Знамо сви да је био јунак, али ће само историја, и то, можда, врло блиска моћи да изрече прави суд о његовом најновијем јунаштву. У целој његовој сјајној војничкој и државничкој каријери свесно и одлучно преузимање положаја председника Српске владе у претешка времена биће, извесно, објашњено као најкрупнији херојски његов подвиг. И јунаци су сви они који данас с њиме пуна срца и чврсте воље сарађују, сви они који га на ма ком послу и месту без резерве помажу.

Р. ПАРЕЖАНИН

Начелник штаба црногорских добровољачких пукова, капетан Арсовић и шеф Васпитног отсека СДК. Ратко Парезанин, у разговору

МОЈА МОЛИТВА

Преблаге и тихе душе опевамо сваки кутак земље наше многонапаћене, страдалне и многонамучене...

Да Свевишњи дадне да мир, благост, срећа, весеље и радост овлада срцима нашим и душама нашим!

ПАКОСТИ ДА НЕ БУДЕ, ЗЛУРАДОСТИ ЈОШ МАЊЕ, МРЖЊЕ НАЈМАЊЕ! Да светли зраци сунчаних и блиставих снопова посеју своје плодносне дарове по нашим њивама и баштама, воћњацима и виноградима.

Да звезде милоснице и радоснице откраве ледене окове што су се чврсто накалемили на наша срца, па смо сами себи туђинци и не познајемо се.

Да песма наша громка а блага, ситна а умилна, понесе нас новим Христовским одушевљењем на нове путеве и на нови рад — рад спаса, васкрса и славе!

Зато, дигнимо главе, скрушено и скромно, сачувајмо се од муља, брлога, мрака и поплаве!

Нека се наше срце младалачко и неузело спреми, да одморно притегне мишице за нешто ново, велико, величанствено и огромно!...

ЖИВОРАД Д ИЛИЋ,
добровољцац

српски добровољац, првборац за нову Отаџбину — Велику Србију

Тако сто ишли...

Ж
СУСРЕТ ДВА
ШКОЛСКА ДРУ-
ГА НА ПОЛО-
ЖАЈУ

Пред нама се уздижу венци моћних, а у исто време и прекрасних планина. Ниже се коса за косом. Све једна виша од друге. Што рекао један наш одлични друг и борац: „Још само ово брдо па онда више нема равнице“ — тек ваљда толико да утешити уморне.

Чета са којом идем треба да избије у неко село Баре. Човек би поверовао да се до села, око кога се, по имену судећи, налазе баре, не треба много пењати. Али овде у Јабланици таква логика не вреди. Село Баре налази се на врху брда. Кроз њега пролази садања демаркациона линија.

Сусрели смо два брата. Један потпао под „Бугарску“ други под Србију, а кућа до куће. Питамо у шали коме је од њих двојице боље; да ли оном што живи у „Бугарској“ или оном што живи у Србији. Сложно одговарају да им је обојици добро.

— Ми смо си овде останали иза сатани, па нас заборавила и једна и друга влас. Ништо си нам не дава, а ич нам и не иска. Добро си нам је.

— А знате ли ко смо ми? — питамо их.

— Знамо, — вели они, — ви сте српска војска.

— А од куда знате? — настављамо.

— Е, видео сам вас у Лесковцу — тумачи онај што живи у Србији.

— То значи да ти ипак одлазиш у варош — констатујемо.

— Па идем си. Знаш, да си набавим сол, гас, што си треба за дома. Набавим си и за мог буразера што си живи у „Бугарску“. До у Врање си је коца.

* * *

Већ неколико дана водимо стално борбу и идемо напред. Пред вече, пре смираја сунца, ми смо сигурно на месту које нам је рано ујутро путем радија назначено. Сељаци нам говоре када су и куда прошли партизани. „Синоћ прођоше. — Јутрос сабајле. — И много их је прошло. — Возе рањенике. — Кажу да иду Недићевци и Љотићевци и да све пале и убијају, али ми знамо да то није истина. — Много лажу ови партизани. — Све нас брате опљачкаше. Пре два месеца није их било никако овде, али од пре два месеца а нагрнуше и све поробише. Не питају они хоће ли теби шта да остане; већ само дај. Ако не даш, хоће да убију“.

И стварно, толико материјално урнисан народ толико је игде наћи. Партизани су те крајеве опустошили као скакавци. Овај народ овако не сме и не може да дочека зиму. Остао је без хране за људе и стоку. А у највише случајева и без запрежне стоке. Коња, сем похватаних од партизана, нисмо могли да нађемо ни за лек.

Већ неколико дана се налазимо на сталном трагу хаотичног партизанског повлачења. Ватре које су палили још диме или тинају. Црева закланих волова леже развучена по друму. Наилазимо на читаве делове закланих говеда које нису стигли да испеку. Сусрећемо остатке претурених и разбијених кола. Један стари сељак, четник још из топличког устанка, хорав на једно око, пет дана је бегао са пар-

тизанима и служио им као водић. Стигао је тај до албанске границе. Прича нам да партизани, кад не могу са стоком коју су за подвоз узели од сељака да иду даље у планину, кољу је и бацају украј друма. Једнога сељака који им је исто тако служио као водић убили су јуче. Ко зна зашто? Тог чичу који је дошао до нас нису дирали.

Главне групе које се налазе у повлачењу свега су на један дан испред нас. Већ се растурају у мање групе, завлаче се у јаруге и тако настоје да сачувају главе.

Терен на коме се налазимо нарочито је подесан за скривање мањих растуриених групаца. Безбројни планински венци испресецани су исто тако безбројним шумом прекривеним јаругама. Те јаруге спуштају се у дубину до хиљаду метара. Савесно претресање тога терена захтевало би огромну војску од неколико десетина хиљада људи. Међутим, наш циљ то није. Ми журимо са два добровољачка батаљона да забодемо нож у срце партизанског војностратегијског система; да им разбијемо и растуримо главне снаге и центре снабдевања.

На супротној коси коју ми се чини тако близу, а коју од нас сигурно дели 6—8 сати хода без борбе, запазили су наши осматрачи густе партизанске колоне у бекству.

— Тешки бадачи, напред! Тешки митраљез, напред! Даљина 2,5 километра — командује командант.

Оружје за час ступа у дејство. Гранате из бацача звижде кроз ваздух. Пратимо их погледом све док се не изгубе у плаветнилу чистог неба. Гледамо на часовник. Двадесет секунди је прошло. На супротној коси опажамо кратере земље и дима. Тек много доцније долази до нас звук детонације. Тешки митраљез шара добро видљиву и изложену површину. Партизанске колоне прште и бегају на све стране. А бацач само рије земљу и сеје смрт у партизанским редовима.

Партизани су у великој журби. Немају времена ни да покопају или понесу мртве, што иначе у свим приликама чине. Испружени, хладни, крај ватре која већ догорева леже мртви партизани, као опомена...

Г. П.

КУДА ИДУ ДОБРОВОЉЦИ

Куда иду добровољци? Каква је то снага која хиљаде младих српских синова покреће да напуштају своје топло огњиште, своје родитеље и своје блиске, миле и драге и да одлазе да своје младе животе остављају негде по високим планинама српским? То је питање које су хиљаде у нашој земљи поставиле себи и добровољцима.

Куда иду добровољци? Ово питање лебди данас пред целим српским народом. Ово питање поставили су себи многи голобради младићи пре него су се дефинитивно одлучили да пођу у добровољце. Ово питање постављали су својим синовима брижни родитељи, када су им се синови спремали да пођу у добровољце или када су кришом, без знања родитеља, одлазили на светао пут добровољаштва. Ово питање поставио је добровољцу његов ранији друг који није смео да се одлучи на борбу или није разумео ову борбу. Ово питање поставили су многобројни ситни људи уског хоризонта који све ствари посматрају из свога уског затвореног круга и кроз призму личних интереса, те не могу да схвате никакву борбу за више идеале и за опште народне ствари. Ово питање поставиле су безбројне стотине и хиљаде честитих и добронамерних Срба који траже тачан одговор и разјашњење.

Једна група људи одрођених и однарођених хтела је да прикаже добровољачки пут као пут међународни — противнародни. Али снага духа која избија из добровољачких редова, храброст и пожртвовање коме нема равнотпа најзад и велики број добровољаца сведоче данас целом српском народу шта је добровољаштво. Данас цео српски народ осећа да добровољци имају своју велику мисију и претстављају извор велике духовне снаге која ће се показати сутра можда више него данас, и зато данас ревносније него икада: „Куда иду добровољци?“

А одговор на то питање дају сами добровољци. Дају они тај одговор оружјем у руци борећи се против унутрашњег народног непријатеља и дајући своје животе у тој борби. Дају они тај одговор кроз дивне песме, из којих избија љубав према родној грудци и према своме народу. Дају они тај одговор кроз хумани и просветни рад, као и онда када својим мишицама помажу сељацима при пољском раду. И најзад дају они одговор народу своме кроз многа предавања која су широм земље одржана, а у којима се објашњава добровољачки пут и добровољачки циљ.

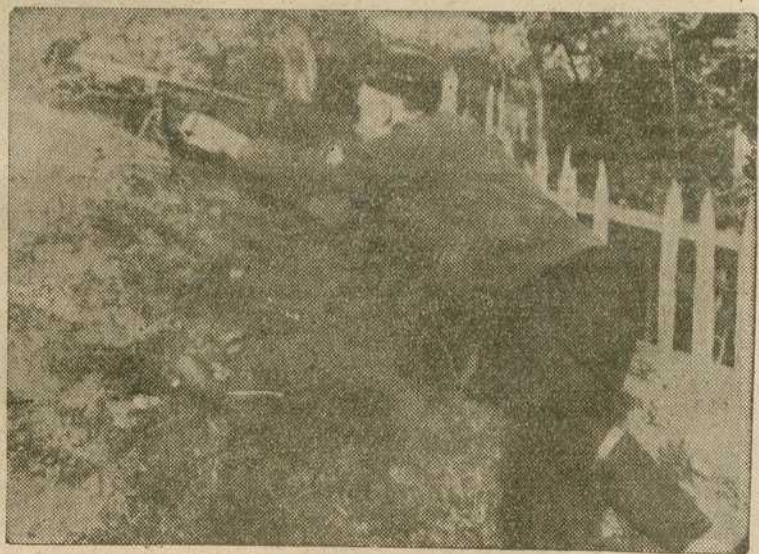
Јер, кад добровољци воде борбу са комунистима, то већ значи један став. То значи да добровољци неће комунизам, неће Јеврејске комесаре, неће државу пролетера. Добровољци се боре да не дозволе да српски народ постане бесправно робље. Добровољци су антикомунисти. Добровољци су српски националисти. Кад добровољци створе родољубиву лирику, која по својој искренности и топлини надмашује све што је до сада у нашем народу на том пољу створено, то не могу бити празне речи. То је љубав која из срца избија. То је љубав која их покреће. То је љубав за коју се гине. То значи да добровољци воле свој народ и да му само из те љубави слеже. Кад добровољци залазе у села и помажу сељацима при обрађивању поља, или кад уче неписмене писмености, или кад прихватају и помажу избеглице, кад својим приредбама и предавањима подижу дух народни и шире просвету, то значи да су добровољци носници једне социјалне мисли која треба да се оствари кроз рад и напоре, а не да остане само празна фразеологија. Све то доказује да добровољци знају куда иду, знају шта хоће, зато су они и могли да залажу:

„Идемо зато своме циљу,
Јединству, срећи, рода свог“
Зато чујте нас и разумите шта
хоћемо.

Хоћемо слогу целокупног Српског народа без деобе на партије и фракције, а то се може постићи док има комунизма, зато хоћемо смрт комунизму. Хоћемо да цео наш народ буде као једно биће, као једна мисао, као једна воља, јер само тако можемо одбрани своје интересе и сачувати свој народ за сутра. Хоћемо да се мудрост зацари у свим српским домовима како се не би у лудо давале српске главе, јер и народни песник каже: „Иди мудро не погини лудо.“ Хоћемо чојство и јунаштво, али само оно јунаштво које користи народу. Јунаштво које шкоди околини није јунаштво већ разбојништво. Хоћемо да знамо истину па ма каква она била, а не да се заваравимо и обмањујемо фантастичним стварима које гради машта појединаца. Хоћемо реалну народну политику а не партиско политизирање, које је народ и довело до данашњег тешког положаја. Хоћемо државу под вођством Краља. Не везујемо се ни за кога до једино за свој народ и своју отаџбину, јер знамо да у политици нема пријатељства него постоји борба интереса. Свесни смо да се не смејемо пружати више него што нам снага дозвољава, зато нећемо ни себе нити свој народ да увлачимо у опасне авантуре него се старамо да сваки наш потез буде добро одмерен и прорачунат.

Ако се овим служи икоме другоме сем српском народу онда нас каменујте као издајнике. Ако се служи само српском народу онда нам приђите и ви и помогите нас у овој борби јер издајник је онај који не помогне брата свога.

МИОМИР М. БАКИЋ

Митраљезац Шестог добровољачког пука

КУЛТУРНА ДЕЛАТНОСТ

КУЛТУРНА ДЕЛАТНОСТ

За ове три године под окупацијом и српска култура чинила је своје.

За културно развијање прилике су биле више него тешке, јер су се просветни радници тешко сналазили, још теже усредсређивали на своју струку — културну делатност.

Па ипак, и поред свих ванредних околности, било је рада, било резултата и у науци и у филозофији и у књижевности, и то добрих.

ОРИГИНАЛНА ДЕЛАТНОСТ

Оригинална делатност, на научном пољу, иако на око сужена, за ове три године дала је прилоге, чија историска вредност остаје непобитна. Научни прилози што су их дали Петронијевић, Миланковић, Чајкановић, Вл. Петковић, Драг. Костић, Свет. Ристић, Н. Поповић, Ф. Медић и толики други, било по часописима било по листовима, доказ су континуитета научнога напора.

Изишло је и више оригиналних научних књига.

Главни научно-филозофски рад био је усредсређен у часопису **Просветни Гласник**, који је с пуном паром наставио своју дугу и лепу просветну мисију. У њему се могу наћи много ваљаних и нових прилога из такорећи свих научних грана, писаних јасно и прегледно, да су на корист и широким просветним радницима. Под редакцијом В. Јонића и Ф. Медића ово просветно гласило учинило је све што је могло да српска научна мисао не Угине.

Исто тако и дневни листови доносили су културне прилоге, нарочито у својим божићним и ускршњим бројевима.

Као што су се читаоци и сами могли уверити **Српски народ** је културним проблемима посвећивао нарочиту пажњу, у сваком броју доносио што већи број оригиналних прилога, увек тежећи да српску научну мисао доведе у склад и са традицијом и са општим потребама.

За ове три године, оригиналног рада било је и у књижевности.

На првом месту треба забележити наставак рада **Српске књижевне задруге**. Под руковођством Св. Стефановића, а уз сарадњу других угледних књижевника, ова наша најстарија књижевна установа, издала је неколико ваљаних писаца (Настасијевић, Ј. Спиридоновић) објавила антологију модерне српске приповетке и антологију модерне српске лирике.

У највећа издавачка предузећа за ове три године спада **Југоисток**.

Издајући било домаће или стране писце, ово предузеће је такорећи неуморно деловало и објављивало ваљане књиге из свих интелектуалних подручја.

Пре свега, **Југоисток** је издао низ научних дела, писаних јасно и прегледно, па је на тај начин интензивно популарисао научна дела у најширим слојевима. Објавио је дела и српских и страних научника.

Југоисток је нарочито много урадио на књижевном пољу. Штампало је низ српских класика (Његош, Л. Лазаревић, Глишић, Ст. Поповић) затим у колекцији

Бисери издат је врло велики број најугледнијих страних аутора, па онда у серији **Позоришне библиотеке** опет велики број домаћих и страних писаца, а с нарочитом пажњом издавана је дечија библиотека, врло укусно опремљена и богато илустрована.

Како у погледу титива ванредних околности, било је рада, било резултата и у науци и у филозофији и у књижевности, и то добрих.

Издање **Ипроз** такође је било активно и врло пробрано у писцима и опреми.

Са своје стране и **Српски народ**, као што је познато, приредио је конкурс за песме, приповетке, романа, на којима су се појавила неколико нових имена и таленти, потпуно у духу српске књижевне традиције. Из броја у број, **Српски народ** је доносио бар по неколико прилога, било из класичне, било из савремене књижевности. Поред тога, у својој критичкој рубрици увек је било речи о српским писцима, о актуелним књижевним проблемима, у намери да се вредности истакну, литерарни спекуланти онемогуће.

И сликарство и вајарство радило је лепо и скромно. Приређиване су честе изложбе с врло великим бројем излагача, продаја уметничких дела била је као и пре рата, јер београђани воле уметност, имају израђени укус, купују радо успела уметничка дела. Сви листови доносили су уметничке приказе од људи који су и пре рата већ били познати.

О позоришном животу, заједно са балетом, за ове три године, има се с похвалом рећи да је он и у Београду и по унутрашњости, и по селима, наставаљен без застоја. И позоришни писци и глумци и редитељи својски су се залагали да и за време тешких дана што савесније послуже богињи Талији.

ПРЕВОДНА ДЕЛАТНОСТ

За ове три године и на преводном пољу учињено је много.

Како је српска читалачка публика била жељна добре књиге, то јој се стално излазило у сусрет, тако да је тешко све преведене књиге и набројати. Срећена библиографија најбоље ће показати постигнуте резултате.

Од најстручнијих научних дела па до књиге за најмлађу децу, од разних страних писаца преводена су дела позната широм целога света, увек у првокласној опрамаи, увек илустрована ако је то било потребно.

Јер добра књига, наша или страна, увек је код нас добро пролазила. Нарочито је издавачко предузеће **Југоисток** проширило преводилачку делатност на све књижевне гране: приповетку, роман, драму итд.

Српски народ такође је доносио преводне прилоге како из науке, књижевности, уметности, руководећи се вредношћу самих писаца, а не њиховом националношћу.

С правом се, дакле, може рећи да је за ове три године на преводној књижевности учињено много. А то се могло постићи само на тај начин што је интере-

совање било живо, што српски интелектуалац и под најтежим приликама има времена и воље да бар за који часак држи књигу у руци, прати шта се у свету догађа, или нађе заборава у уметничким истинама — у лепоти.

КУЛТУРНА ИСТРАЈНОСТ

Из овог кратког прегледа види се да српски народ за ове три године на културном пољу није зачамео. Његови су синови писали и преводили, сликали и вајали, његова су позоришта и у престоници и у малом граду и на селу радила — те је на тај начин научна и уметничка мисао и даље ишла својим током.

Закон понуде и потражње на научно-уметничком пољу претворио се у закон културне отпорности, у исконо одржање своје мисаоности, своје осећајности. Ту је заиста било резултата.

А тако је и морало бити ако један народ културно хоће да живи а не да мре, ако хоће и у најтежим приликама да, поред дневног живота, истраје у лепоти и доброты.

Наш лист, **Српски народ**, са своје стране чинио је што је више могао, да се на културном пољу, у лепоти и доброты што снажније истраје, да се не клоне, да се покаже добра воља, да се људи добре воље потстакну на племените радње, на стварање а не на обарање, на исконо заповест — радити. Радити прво за целину, па онда за појединце, јер прави културни рад доноси плодове опште благодети: он мири, он уједињује, он указује на достојанство а не на понижење људи, он остаје историска слика времена и прилика, он је благодетни идеализам, који сваки може потписати, јер прави културни рад је сабирно дело самог народног генија.

ДУША ЖИТА

Преко целог дана и преко целе ноћи у селу зуји вршалица и тапкају коњи мукло по најскупоценијем своме путу, по зрелом класју разастргом око стожера.

Одлазим уморан око поноћи.

Птице певају под мојим прозорима, на месечини.

Из кута собе, на чијем поду лежи светла трака злата, заноси ме мирис свежег хлеба.

То је душа жита.

СУША

Над пољем бескрајним трепери ужарени ваздух. Високо пламти сунце, никад веће.

Једна крава уморним ходом иде плиткој бари.

Узалудно дуго њвши испуцано прљаво дно са кога је вода одавно ишчезла.

Затим подигне главу и замишљено гледа у хоризонт.

Тихо, тихо мукне и нема снаге да се врати натраг.

СТАРА ЦРКВА

Дрвену снагу њену већ треће столеће изјела црвоточина.

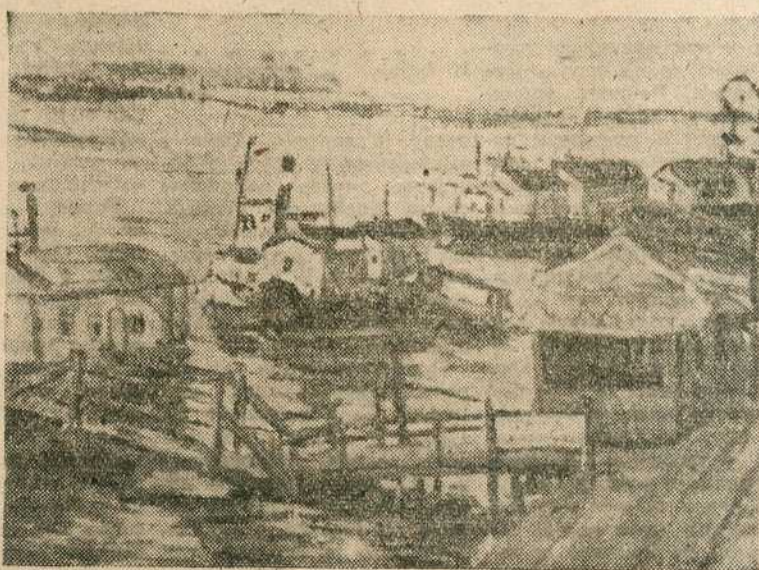
Поцрнела, сатрулела крова нагиње се све више земљи.

Камени олтар је већ одавно заборавио звук прастарих молитава простог сељачког народа, а слепи мишеви, приљубљени уз брвна, чекају да се село утиша сном.

Тада излећу нечујно у ноћ, а место њих, у порснулу цркву, прикрадају се сени негдашње пастве.

Сени нагло застају пред пустим олтаром јер узалуд на њему траже Христа да пред његовим рамама падну на колена.

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

СВЕТОЛИК ЛУКИЋ: САВСКО ПРИСТАНИШТЕ

МОМЧИЛО НАСТАСИЈЕВИЋ

(Цртеж: С. Богојевић)

ПРИПОВЕТКЕ

МОМЧИЛА НАСТАСИЈЕВИЋА

Уласком у СКЗ, Момчило Настасијевић је најзад и коначно ушао и у ред српских класичних писаца.

На тај начин је у развоју српске књижевности одређено место писцу, чији дарови круже над свима просторима уметничког Балкана.

Приповетке Момчила Настасијевића су свет за себе.

Пре свега, оне су писане ванредним српским језиком, каквим после Његоша и Ст. М. Љубише код нас уопште није писано. Не само да су то биране речи, не само да је свака реченица негована и однегована, већ је то језик који, такорећи, заучи неком космичком питомином — из народа, ади као са небеса дат.

Читаве студије могле би се писати само о тој спољној, језичкој страни Момчила Настасијевића, и није чудо што је за његову прозу речено да ће се странци на њој учити српском језику:

„Зато незлобиви освалу и на мој глас млечно повејају долином. И мотика и бусен, и оштро-реза коса травом, и секира у гори моју песму одаје.“

Са Момчилом Настасијевићем мајсторство српске речи, неимарство српског језика, достигло је врхунац лепоте словенског изражавања уопште.

Приповетке Момчила Настасијевића свет су за себе и по свету који обелодањују.

Настасијевићеве јунаци су простонародни људи, с душевним радњама и духовним животом таквих размера, да у запећак бацају такозвану компликовану психу модерног човека. Нико од српских писаца с толико стваралачког позновања није уронио у митску искону, у прапрокретаче људских збивања, у тајанства вишег, судбинског поретка: нико с толико кротости, благодати, чедности није испевао психоаналитичку песму српског човека, с душом као снег белом, као снег развезаном, с душом толико подобном за душевне послове:

„Ко било да си, добро нам дошао! Како те благодетни ветар доне, пратник нам је живети: реци нам, не затаји, чиме да те задовољимо, шта на поклон да ти дамо?“
— Полакоте, браћо, Богом заиман ја не знам до за давање, а тиме није ли ми све поклоњено?“

Са Момчилом Настасијевићем, тим српским Достојевским, српска књижевна радња напушта поље уобичајене лаке уметности и постаје грађа за нову словенску карактерологију.

И по изразу и по садржини писац ванредног срп-

Бурни живот ратника и песника »Сербијанке«

ОДЛОМАК ИЗ БИОГРАФИЈЕ СИМЕ МИЛУТИНОВИЋА САРАЈЛИЈЕ

Време у коме је живео, радио и у коме се изграђивао Сима Милутиновић-Сарајлија, несумњиво је најнемирнији отек српске историје. То је, у националном погледу, почетак века ослобођења и рађања нове државе на старим разореним косовским темељима, рађања у мору крви, у колективним жртвовањима на пушци, ножу и коцу »поколења за пјесму створеног«. У културном пак смислу Сарајлијино време је сте цветања романтизма, најосећајнијег и највихорнијег покрета духа људског.

Како се ванредно поклупала умаласаност маса на европском континенту са разбукталостима културне мисли и стваралачког нагона!

У оваквим општим и локалним околностима развијао се највећи романтичар српске књижевности.

Али и да ове околности нису пратиле и, коренито прожимале живот Симин, он би био оно што јесте. Створен необично, од првог до последњег свог даха живео је свој век немирно, паћенички и слевно. Највећи авантуриста српске књижевности, и то не у апстрактном смислу, у смислу једног Милована Видаковића, који је био не надмашни авантуриста само у својој уобразиљи. Пун крајности, цео му је живот једна неукротива динамика, један немир са знацима благослова, јер стишан, срећан, непокретан минуо би тај живот незапажено.

Усред великих бурних догађаја распламсавао се песник »Сербијанке«, један од најбољих наших старих лиричара и писац прве историје српског ослобођења за које се и сам борио на фронтима крви и мисли.

У основи, иако ратник, иако је волео театарности, иако је опевао и клицао крв, огањ, смрт, ипак је то била једна предобра душа, безлобни несебични сиромашак, чији су дани пуни несхватљивих скокова и корака али никако мировања, дремања или ситног задовољства.

Пореклом из ужичког краја а можда чак и испод Дурмитора, одакле су му родитељи побегли пред кугом у Босну, Сима Милутиновић је рођен у Сарајеву 1791 године од оца Милутина Симовића и мајке Анђелије, унуке славног борца против Турака Баје Пивљанина. Када је имао тек две године, опет због куге, бежи с родитељима ка Србији, у Београд, који су тада држали Аустријанци. Тек 1799 дођу у Земун, али ту и остану са својим јединцем, јер су Турци поново повратили главни српски град.

Сад се и у Земуну, нарочито међу децом, појави зараза. Родитељи га због тога шаљу у Београд да учи прве школе код јединог приватног учитеља. У то време још педагози сваке врсте најрадије су се служили у васпитању омладине омиљеним средством — батином. Отприлике, владало је неко просвећено батинаштво, чиста »убојна методика«. Зато је Сима код прве лекције био добро изударан што га натера да донесе крајњу од-

луку: бекство. Отац га враћа кући у Земун.

Основно школовање до-бија у Сегедину. И ту су владале батине, али некако се издржало у приправљању за гимназију у Сремским Карловцима. У гимназији, као ђак петог разреда, односно »слушатељ поезије«, узбуркан догађајима Првог устанка који је већ почео у Србији, он пише једну сатиру и то, ништа мање, него против патрона гимназије, врховног поглавара православне цркве у Аустрији, »громагласног« митрополита Стевана Статимировића! Сима се бунио против става митрополитовог и околине му према стању у Србији. Свој напад на митрополита чита најинтимнијим школским друговима, међу којима је и Димитрије Давидовић, будући отац српског новинарства, законодавац Милоша Обреновића и његов најслободоумнији секретар, као и брат проте Матеје, Сима Алексић-Немадовић, чију је погибију на Дубљу 1815 доцније у Видину ожалио у песми »Опјевка младог српског племића Симе Алексића«.

Неко од другова одаје ствар управи школе која се, наравно, показује врло агилном у кажњавању: Сима буде избатићан, искључен из гимназије са Давидовићем и још неколици-

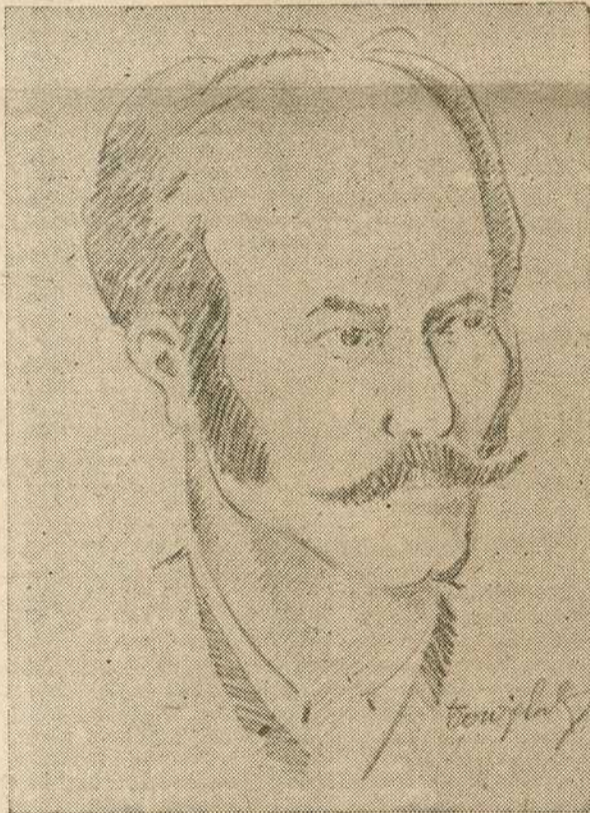
Са родитељима прелази у Београд који је освојила српска војска. Шеснаестогодишњи Сима постаје писар у Совјету. Једно је време ученик Доситијеве Велике школе, заједно са Вуком Караџићем, а 1812 чак и предавач исте школе. У Београду је и доживео прву своју љубав, које ће се сећати целог живота а коју помиње и у »Сербијанки«.

Ах, Ф... о, јединице мајке, Београдско само себи равна! Љепшо дивна и доброто душом,

Никада те прегорјети нећу! Некрштеном вољела си мене...

Али кад је оно Србија била 1813 у агонији, закрвавило је Симова родољубиво срце. Он сместа напушта канцеларију и лети међу добровољце на Дрину, у чету фамозног Зеке Буљубаше и постаје један од хиљаде »голе браће«. Жестоко се борило на Дрини, »обустављајући сву силу турску док измакне сва српска војска«. Једна је ко од »голе браће« остао жив. Чак је и сам Зека Буљубаша погинуо.

Ал' док паде Зеко Капетане Са свом вјерном прекодринци браћом

СИМА МИЛУТИНОВИЋ »САРАЈЛИЈА« (Цртеж: С. Б.)

ном и чак полицијски протеран из града српске митрополије! Па ипак, доцније, после седам година, прогнаник и кажњеник сећаће се пријатно ове школе у песми »Основа карловачких школа«. У тој школи, многи младићи »књижи живот љубит' започеша«, свакако и сам песник, а »сма радост тог је до вијека!« уверава бивши ђак.

Опет код родитеља, у Земуну. Учи, за ово време, грчки, који је тада био трговачки језик, да би помогао оцу, негдашњем кожару, у трговини. Дунавом је превозио жито у Мађарску, али и ту није био без нарочитих доживљаја. Углавном се показало да није за трговину, практичну страну живота.

И Турцим' је закукала не на!

пезао је доцније Сима у »Србијанки« у којој је усталом опевао целокупну српску борбу оба устанка.

Да би трагедија постала свој врхунац, поред отаџбине Сима губи и љубљену Фатиму, дивну Туркињу, и целокупно имање својих родитеља.

Преостали борци из одреда Хајдук-Велкова, кад су већ били разбијени од Турака и остали без свог вођа, долете у Београд и у последњим часовима запале град и направе пуштају у њему. То је била оствешта што је Београд, док су они гинули са својим Велком, водио јалову и

МЕМЛИНГОВА НАЈЛЕПША МАДОНА

МЕМЛИНГ

— ФЛАМАНСКИ РАФАЕЛ —

У доба петнаестог века фламанска уметност је освојила целу Француску. Проширила се на исток преко Рајне а културне и индустријске везе ове богате земље пренеле су је чак преко Алпа. То је она цветна периода фламанска када је њена уметност потиснула талијанску и из »које је нешто касније заблестао лик великог Рембранта. Распевану лепоту и начин стварања, пуну необуздане снаге, допунила је фламанска школа дубиним мисли и озбиљним схватањем живота. Својим богатством и свим могућствима погодни за то уздигла је она своју уметност на један импозантни ниво, који је изазвао завист целе суседне Европе. Талијански дворови расадници оног плодног и толико познатог стваралаштва слали су своје питомце да од фламанских уметника нау-

че сликати »истину живота«. Начин тог чувеног сликања састојао се из сопственог реализма и мешања са уметницима пореклом из Фландрије који су собом донели укус и префинијеност дворова Валлоа. Оно што су Талијани дали у декоративном смислу остварили су Фламандци у техници боја. Веласкез је тај који је први употребио масну боју али Фламандци су усавршили сикативе. Њихове боје су интензивне и пуне дотле неслућених ефеката. Мађионичарском умешношћу измамљивали су они из својих палета невероватне могућности и сензације. Слике њихове су сочне, необично јасне са одличном карактеристиком фламанском — чулношћу, која није напуштала њихову инспирацију чак ни при обради религиозних предмета.

Међу овим уметницима чија би имена била: Ван Ајк, Хуго Ван дер Хус, Рожеј Ван дер Вајден, Герхард Давид и Дирик Бауц засебно место заузима Мемлинг из Брица, чије доба цветања обухвата периоду између 1463—1489 год. Савременици још назвали су га фламанским Рафаелом. Овај уметник један у групи од најобдаренијих уједно је и најпривлачнији сликар фламанске школе. Његови деликатни и необично лепи портрети у које је уносио сву чар своје ватрене личности кресе дворнице многих европских музеја. Изванредан естетичар оживео је својом кичицом кроз језик боја најтананија осећања своја, осећања која стоје високо изнад гомиле. У ово доба живот беше веома лак и релативно слободан. У пределима обавијеним прозрачном атмосфером веселог и елегантног живота могло се стварати са нарочитим еланом.

интригантску »совјетску« политику.

У пожару и пустошењу овом нађе смрт и Фатима. Сима се доцније јадао како су је убиле »узбјеснише бећарине при преврату срмоглав Србије...« А родитељи његови, оставши наједном, после толиког напора, без игде ичега, пођу у иностранство, у неизвесност са осталим главарима и избеглицима српским...

Убрзо и сам прелази у Земун, али родитеље ту не нађе. Они су били пошли даље, у Влашку. Онда преко Панчева пође у Арад, где су већ тамновали у оковима извесне српске војводе Првог устанка. Новчаном потпором великог српског добротвора Саве Текелије, а на преклињање заточених српских великана, Сима пође у Беч да моли њихово ослобођење. Успева код »ћесара« да се Срби у арадској темници ослободе само окова...

Из Беча наставља лута-

ње. Долази у Трст. Неки трговац му даје новаца да Стиже до Далмације. Не би могао кренути даље, машиница. Поучава ђаке у једном селу. Долази у Сарајево које није ни запамтио. Узбуђују га гласови о поновном устанку. Жели натраг у Србију. Враћа се и постаје у манастиру Благовештење писар код владике Дионисија. У овом манастиру је написао и молбе руском и турском цару, у име народа, вапијући за помоћ и правду.

Кад је букнуо Таковски устанак 1815 Сима је међу устаницима чије прве победе је доцније, у Видину, опевао. Нарочито му је чувена велика тужбалица »Опјевка младог српског племића Симе Алексића«. Са мастионицом и пером између пиштоља, ишао је с војском српском будући историчар и песник тих догађаја.

Веселин Филиповић

Била је то погодна клима за Мемлингову топлу нарав. Необично леп портрет »Мартин фон Невенхофен« одише сав једним новим духом који је почео поткопавати бића фламанских уметника. То је оно интересантно доба када религија по Европи слави свој величанствени успех. И Мемлинг даје неколико врло примамљивих и прецизних верских композиција. »Дарохранилница Св. Урсула« је мало ремек дело.

Али нешто врло значајно запажа се код њега. Његов идеал није мадона — светица. већ мадона — жена. Он хоће још нешто више. Толико великих мајстора жртвовали су свој гениј масовној производњи скрушених светаца и срамежљивих мадона. Тада то беше у моди. Купци су то захтевали а закон живота је и тада био прилично суров.

БЕОГРАДСКА
ОПШТИНСКА
ШТЕДИОНИЦА

Прима улоге на штедњу
Отвара текуће рачуне
Врши све банкарске послове

За све улоге
код штедионице
гарантује

ОПШТИНА ГРАДА БЕОГРАДА

ПАЖЊА — БИЦИКЛИСТИМА — ПАЖЊА

„ИКА“

Стручна механика! — Врши све оштре поправке
бицикла као и швајсоване, прављење нових
превозних бицикла, шандема и дам-
ских бицикла, лакирање по
вашем укусу, вул-
канизирање спољних и унутрашњих гума.

„ИКА“ ПРЕЦИЗНОСТ И СОЛИДНОСТ СУ
НАША ДЕВИЗА. АНО ПОСЕТИТЕ НАШУ ФИРМУ ЗА
ОПРАВКУ БИЦИКЛА ИМАЋЕТЕ ИСПРАВАН БИЦИКЛ.

„ИКА“ стручна механика - Гробљанска бр. 44
На позив телефона долазимо.

„Раде Нештар“ — продаја, ПАЛАТА, ВИЛА
КУЋА И ПЛАЦЕВА.

Високо очувани реноме наше фирме већ је познат.
Краља Милана број 20. — Телефон 27-796.

МАЛИ ОГЛАСИ
СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из прет-
стојништва градске полиције у
Крагујевцу и заштитну легити-
мацију изгубио сам. Оглашујем
је за неважећу. Јелисавета Не-
шић. 270 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од на-
челства среза Жичког у Краље-
ву изгубила сам. Оглашујем је
за неважећу. Радмила Борђе-
вић. 271 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1283 добивену
из престојништва градске поли-
ције у Крагујевцу, изгубио
сам. Оглашујем је за неваже-
ћу. Радосав Јекић. 272 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из оп-
штине Таточине срез Крагује-
вачки, изгубила сам. Оглашујем
је за неважећу. Добрила Динић.
273 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1 добивену из
општине Белошевачке срез
Крагујевачки, изгубио сам. О-
глашујем је за неважећу. Радос-
ав Банковић. 274 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из прет-
стојништва градске полиције у
Крагујевцу, изгубио сам. Огла-
шујем је за неважећу. Која
Павловић. 275 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из прет-
стојништва градске полиције у
Крагујевцу, изгубила сам. Огла-
шујем је за неважећу. Елка О-
стојенко. 276 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из оп-
штине Вучковачке, срез Гру-
жански, изгубио сам. Оглашу-
јем је за неважећу. Богољуб
Богдановић. 286 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 58 до-
бивену из престојништва град-
ске полиције у Крагујевцу, из-
губио сам. Оглашујем је за не-
важећу. Маринко Аврамовић.
273 3—3

ИЗГУБЉЕНУ личну карту издату
од престојништва полиције у
Ужице бр. 8, оглашавам нева-
жећом. Драга Виторовић, дом.
—Ужице. 279 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ издату од начел-
ника среза Ужичког за 1944 год,
оглашавам за неважећу, пошто
сам исту изгубио. Анђић Страхи-
ња, Мачкат — Ужице. 278 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 5148 добиве-
ну из престојништва градске
полиције у Крагујевцу, изгуби-
ла сам. Оглашујем је за нева-
жећу. Лепосава Милетић.
284 1—3

ДОБИВЕНО сведочанство 1 раз-
реда женске гимназије у Кра-
гујевцу изгубила сам. Оглашу-
јем исто за неважеће. Анђе-
лија Ђурчић, родом из Круше-
ва. 288 1—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 5147 добиве-
ну из престојништва градске
полиције у Крагујевцу, изгу-
био сам. Оглашујем је за не-
важећу. Живко Милетић.
285 1—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 2 до-
бивену из престојништва град-
ске полиције у Крагујевцу, из-
губио сам, оглашујем је за не-
важећу. Борђе Вучинић.
275 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ бр. 1142 добивену
из престојништва градске поли-
ције у Крагујевцу, изгубио сам.
Оглашујем је за неважећу. Ан-
тоније Јовановић. 276 3—3

МОЈА ЖЕНА Вукосава Милоше-
вић, са станом у Добрачиној
ул. бр. 12 напустила је моју
кућу и отишла незнано куд.
Тражим од ње да се у року од
15 дана врати на продужење
брачног живота, у противном
повешћу бракоразводну пар-
ницу и од данас све дугове,
које она учини нећу признати.
Јанићије Милошевић, предузи-
мач из Крагујевца. 287 1—3

КУПОНСКУ КЊИЖИЦУ издату од
железн. задруге бр. 270, огла-
шавам неважећом, јер је из-
губљена. Косић Милорад, при-
прав. надзорника пруге — Ужи-
це. 280 1—1

ЛИЧНУ КАРТУ за 1944 год. изде-
ту од престојништва полиције
у Ужице, изгубљена је, оглашо-
вам неважећом. Тоскић Олга,
домаћица — Ужице. 281 1—1

МОЈА УНУЧАД: Наталија, стара 9
година и Радивоје Ђосић стар
стали су са њиве на којој су ра-
стали суса њиве на којој су ра-
стали. Молим сваког ко ма шта
зна о њима да јави Димитрију
Ђосићу, земљораднику, село
Буковче — Неготин. 277 1—1

ТРАЖИТЕ СВУДА
ПОЗНАТЕ

боје за тканине
у несицама

Једноставно и ус-
пешно бојадисање

Готова боја спремна
одмах за употребу.

БОЈЕ за ТКАНИНЕ

ПРОИЗВОДИ:

ВИЛХЕЛМ БРАУНС
БЕОГРАД

Ресавска 24 — Тел. 29-927

Вауер-ов крст
ПРОТИВ БОЛОВА

Историја човека је историја бола. Неиз-
мерне су патње људи изазване болес-
тима, епидемијама и ранама. Данас је
међутим човек победио бол! Модерној
немачкој науци пошло је за ручком да
болу успешно стане на пут. Њена сред-
ства вису предвиђена само за мале сва-
кидешне болове. Ово знају најбоље они,
који се у сву наркозу подвргавају те-
шким операцијама које протичу без бола.
Лекови који предвече и утиру пут на
подручју сузбијања бола носе
„Вауер-ов крст.“

ОГЛАС РЕГ. С. БР. 19874 ОД 14-ХД-1943